

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การให้การปรึกษาในงานสังคมสงเคราะห์: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ลาดหลุมแก้ว” ผู้ศึกษาได้ทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดงานสังคมสงเคราะห์
2. แนวคิดการให้การปรึกษา
3. แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้โทษ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดงานสังคมสงเคราะห์

ความหมายของงานสังคมสงเคราะห์

“Social work is the professional activity of helping individuals, groups, or communities enhance or restore their capacity for social functioning and creating societal conditions favorable to this goal” (Barker, 1995, p. 357)

งานสังคมสงเคราะห์ถือเป็นวิชาชีพแห่งการช่วยเหลือในการส่งเสริม เพิ่มพูนศักยภาพ ความสามารถของทั้งปัจเจกบุคคล กลุ่ม และชุมชน ให้สามารถกระทำหน้าที่ทางสังคม และให้สามารถรังสรรค์ สังคม สิ่งแวดล้อมให้กลายเป็นเงื่อนไขที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานทางวิชาชีพให้บรรลุเป้าหมายได้

Social work practice consists of the professional application of social work values, principles, and techniques to one or more of the following ends : helping people obtain tangible services ; providing counseling and psychotherapy with individuals, families, and groups ; helping communities or groups provide or improve social and health service ; and participating in relevant legislative processes. (Barker, 1995, p. 357)

การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์จะต้องประกอบไปด้วยการประยุกต์ใช้ค่านิยม หลักการ และเทคนิคสังคมสงเคราะห์ในการช่วยเหลือมนุษย์ให้เข้าถึงบริการได้ สามารถให้บริการการให้การปรึกษา และจิตบำบัดแก่ปัจเจกบุคคล ครอบครัว กลุ่มและช่วยให้ชุมชนและกลุ่มสามารถให้บริการ หรือส่งเสริมพัฒนาบริการทางสังคม และสุขภาพให้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการทางสังคมสงเคราะห์ได้ให้ความหมายของงานสังคมสงเคราะห์ไว้ว่า หมายถึง เป็นการบริการทางวิชาชีพที่ให้แก่ประชาชน ที่ประกอบไปด้วย ความรู้และทักษะ (Knowledge and Skills) เพื่อให้เกิดความพึงพอใจและความต้องการของผู้ใช้บริการ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถกระทำหน้าที่ทางสังคมของตนเองได้ เป็นการใช้ศิลปะเพื่อนำเอาทรัพยากรต่าง ๆ ตลอดจนความคิดมาพิจารณา เพื่อใช้เป็นการช่วยบรรเทาความต้องการของปัจเจกบุคคล กลุ่มชน และชุมชน เพื่อช่วยให้บุคคลเหล่านั้นช่วยเหลือตนเองได้ เป็นวิชาชีพที่ต้องใช้องค์ความรู้ทั้งทางวิชาการ การหยิบยกเอาทฤษฎี และวิทยาการสาขาต่าง ๆ นำมาใช้ปฏิบัติ เพื่อประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานกับผู้ให้บริการ เป็นงานที่บูรณาการทั้งความเป็นศาสตร์และศิลป์ของการบริการ การจัดการ เพื่อเป็นการส่งเสริมความสามารถของบุคคลให้กระทำหน้าที่ทางสังคมได้ (Social Functioning) และเป็นวิชาชีพของการให้ความช่วยเหลือ เพื่อเป็นการส่งเสริมสวัสดิภาพของผู้ใช้บริการให้มีสภาพชีวิต และความเป็นอยู่ที่ดี (Clarke et al, อ้างถึงใน วิไลวัจน์ กฤษณะภุมิต, 2526, น. 9)

งานสังคมสงเคราะห์เป็นการทำงานที่ต้องมีทั้งความเป็นศาสตร์และเป็นศิลป์ ความเป็นศาสตร์นั้นก็มีอยู่หลายศาสตร์ที่สำคัญคือ ศาสตร์ทางด้านมนุษยวิทยา จิตวิทยาและสังคมวิทยา ความเป็นศาสตร์เหล่านี้จะบูรณาการเข้ากับความเป็นศิลป์ด้วย ต้องมีทักษะและเทคนิคต่าง ๆ ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกันเพื่อให้เกิดประสิทธิผลและกระบวนการพัฒนาต่อบุคคล กลุ่ม ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป และถือว่าเป็นวิชาชีพ (Profession) อย่างหนึ่ง (สกันต์ ตามไท อ้างถึงใน พงศ์เทพ ไชมุข, 2529, น. 19)

ความเป็นวิชาชีพในงานสังคมสงเคราะห์นั้น เป็นการบูรณาการองค์ความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งมีทั้งศาสตร์และศิลป์หล่อหลอมให้เกิดการขับเคลื่อนในการดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ที่จะต้องอาศัยวิธีการในการทำงานสังคมสงเคราะห์ และขั้นตอนกระบวนการ ดังนี้

วิธีการสังคมสงเคราะห์ (Social Work Method) (ศรีทัตติม (รัตนโกศล) พานิชพันธ์ และคณะ, 2534, น. 81) จำแนกเป็นวิธีการเฉพาะได้ดังนี้

1. วิธีการสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย (Social Case Work) เป็นการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เฉพาะบุคคลและครอบครัว ที่ดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ใช้บริการ

2. วิธีการสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน (Social Group Work) เป็นการปฏิบัติงานโดยใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุง ก่อให้เกิดศักยภาพ จากกิจกรรมและอิทธิพลจากกลุ่ม โดยอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติของมนุษย์ที่อยู่รวมกันเป็นสังคม

3. วิธีการสังคมสงเคราะห์ชุมชน (Social Community Work) ผู้ให้บริการหรือกลุ่มเป้าหมายมีความเกี่ยวข้องกับชุมชน ดังนั้นการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในระดับบุคคล และกลุ่ม จำต้องร่วมกับการแก้ไขปัญหาในชุมชนอย่างแยกไม่ออก อีกทั้งเป็นการพัฒนาชุมชน ให้ชุมชนได้ตระหนักถึงปัญหาที่สังคมหรือชุมชนเผชิญอยู่ และให้ชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหาโดยนำทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่ พัฒนาสังคม สร้างความรู้สึกร่วมกัน ปลอดภัย ให้กับคนในชุมชนเอง

4. การบริหารงานสังคมสงเคราะห์ (Social Work Administration) เป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชน กลุ่ม หรือผู้ให้บริการ ได้รับบริการต่าง ๆ ภายใต้นโยบายที่กำหนดไว้ เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี และเพื่อให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. วิธีการวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ (Social Work Research) การวิจัยเป็นการสร้างองค์ความรู้ ซึ่งจะมีประโยชน์ในการให้งานสังคมสงเคราะห์มีองค์ความรู้ในการปฏิบัติ จะทำให้งานสังคมสงเคราะห์มีประสิทธิภาพมาก มีความน่าเชื่อถืออีกด้วย ผลการวิจัยจะก่อให้เกิดนโยบายที่จะนำไปปฏิบัติได้ เพื่อประโยชน์ของผู้ให้บริการ และวิชาชีพสังคมสงเคราะห์

การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ จะเป็นไปอย่างมีขั้นตอน ซึ่งจะนำมาสรุปได้ (ศรีทับทิม (รัตนโกศล) พานิชพันธ์ และคณะ, 2534, น. 89-90) ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อเท็จจริงและวิเคราะห์ปัญหา (Fact Finding) เป็นการศึกษาข้อเท็จจริงของปัญหาที่ผู้ให้บริการทั้งบุคคล กลุ่ม หรือชุมชนประสบ และทำการวิเคราะห์ปัญหาอย่างองค์รวม (holistic) ทั้งผู้ให้บริการ ระบบสิ่งแวดล้อมของผู้ให้บริการ (ecological environment) ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง ขนบธรรมเนียมประเพณี สังคมรอบด้านของผู้ให้บริการ ในขั้นนี้ นักสังคมสงเคราะห์อาจใช้ทักษะทางสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมด้วย เช่น การสัมภาษณ์ การจดบันทึก รวมทั้งการสังเกต เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและข้อมูลนำมาประกอบการวิเคราะห์

ขั้นที่ 2 การวินิจฉัยและประเมินปัญหา (diagnosis or assessment) นักสังคมสงเคราะห์ จะต้องวิเคราะห์วินิจฉัยปัญหาก่อนที่ให้บริการแก่ผู้ให้บริการ เพื่อให้เข้าใจก่อนว่าสาเหตุที่แท้จริงของปัญหานั้นเกิดจากอะไร เพื่อให้การวางแผนให้ความช่วยเหลือเป็นไปอย่างเหมาะสม และสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่มีความเร่งด่วนในการดำเนินการแก้ไขได้ การปฏิบัติงานจะมีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างดี

ขั้นที่ 3 การวางแผน (Planing) นักสังคมสงเคราะห์เมื่อได้ทราบข้อมูลและสาเหตุการเกิดของปัญหาแล้วจะสามารถนำมาวางแผนในการให้ความช่วยเหลือได้ ที่สำคัญในการวางแผนนี้จะ

ไม่ใช่เพียงแต่นักสังคมสงเคราะห์เท่านั้นที่ดำเนินการแต่จะต้องมีการร่วมมือกันระหว่างผู้ให้บริการด้วย (Work with, not work for)

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติงานแก้ไขปัญหา (Implementation) ขั้นตอนนี้จะเป็นการลงมือปฏิบัติการแก้ไขปัญหาทั้งนักสังคมสงเคราะห์และผู้ให้บริการ

ขั้นที่ 5 การติดตามและประเมินผล (Follow up) นักสังคมสงเคราะห์เมื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาของผู้ให้บริการแล้วนั้นจำเป็นต้องติดตามหรือประเมินผลว่าผู้ให้บริการสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้หรือไม่ ยังมีอุปสรรคใดบ้าง โดยสามารถเป็นไปตามคำนิยามหรือปรัชญาทางสังคมสงเคราะห์หรือไม่นั่นเอง

งานสังคมสงเคราะห์เป็นงานที่จะต้องคำนึงถึงบุคคลที่จะต้องทำงานด้วย คือทำให้เขารู้ตัวตนศักยภาพในตนเอง และสามารถที่จะช่วยเหลือตนเองได้ ดังปรัชญางานสังคมสงเคราะห์ (พงศ์เทพ ไข่มุกด์, 2529, น. 20) ที่ว่า เป็นการช่วยเหลือบุคคลเป็นปัจเจก กลุ่มชน และชุมชน ให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ (Help Them To Help Themselves) ซึ่งต้องอาศัย หลักการในงานสังคมสงเคราะห์ (ศรีทัตติม (รัตนโกศล) พานิชพันธ์ และคณะ, 2534, น. 60-74) ดังนี้ หลักปัจเจกบุคคล (Individualization), หลักการยอมรับ (Acceptance), หลักการไม่ตำหนิติเตียน (Non-Judgmental Attitudes), หลักการตัดสินใจด้วยตนเอง (Client's Self-Determination), หลักการรักษาความลับของผู้ใช้บริการ (Confidentiality), หลักการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) และ หลักการมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการ (Client Participation)

หลักปรัชญาและหลักการสังคมสงเคราะห์ดังกล่าวมาแล้วนี้ สอดคล้องเป็นเนื้อเดียวกันกับหลักการให้การปรึกษา

แนวคิดการให้การปรึกษา

การให้การปรึกษา (Counseling) เป็นวิชาชีพแห่งการช่วยเหลือ (Helping Professional) บนพื้นฐานของสัมพันธภาพของการช่วยเหลือ โดยมีทั้งฝ่ายของผู้ให้และผู้รับ จะมีในเรื่องของอารมณ์/ความรู้สึก อยู่ในกระบวนการช่วยเหลือมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่ม ครอบครัว และชุมชน เป็นองค์รวม (สุวัจฉรา เปี่ยมญาติ และ อังคณา บุญสิทธิ์, 2550, น. 111-112)

มีนักจิตวิทยาหลายท่านได้ให้คำนิยามของคำว่า “การให้การปรึกษา” ไว้หลายประการ ดังนี้

การให้การปรึกษา เป็นกระบวนการที่ผู้ให้การปรึกษา (Counselor) ให้การช่วยเหลือแก่ผู้รับบริการ (Counselee/Client) ให้เข้าใจและตีความในสิ่งที่เป็นความจริง เกี่ยวกับทางเลือกใน

การปรับตัว ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับผู้ให้บริการ (Smith, 1995, p. 156 อ้างถึงใน สุวัจนรา เปี่ยมญาติ และ อังคณา บุญสิทธิ์, 2550, น. 112-113)

การให้การปรึกษาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างคน 2 คน ซึ่งคนหนึ่งเป็นบุคคลที่ไม่สามารถที่จะจัดการกับปัญหาของตนเองได้โดยลำพัง ส่วนอีกคนหนึ่งเป็นนักวิชาชีพที่ได้รับการฝึกอบรม และมีประสบการณ์ในการให้การปรึกษา ทำให้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมที่จะช่วยบุคคลที่มีปัญหาให้สามารถแก้ไขปัญหาก้าวผ่านพ้นความยากลำบากได้ Milton E. Hahn and Malcolm S. MacLean (1955, p. 6 อ้างถึงใน สุวัจนรา เปี่ยมญาติ และ อังคณา บุญสิทธิ์, 2550, น. 113)

การให้การปรึกษาเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่าง คน 2 คน คนหนึ่งเป็นผู้ให้การปรึกษา (Counselor) ส่วนอีกคนหนึ่ง เป็นผู้ให้บริการ (Client) ปฏิสัมพันธ์นี้จะเกิดขึ้นในสถานที่ที่ให้บริการทางวิชาชีพ (Professional setting) โดยเป็นสัมพันธภาพที่เริ่มต้นและจะคงไว้ เป็นวิธีการที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม/การกระทำของผู้ให้บริการ (Pepinsky and Peinsky, 1954, p. 3 อ้างถึงใน สุวัจนรา เปี่ยมญาติ และ อังคณา บุญสิทธิ์, 2550, น. 113-114)

การให้การปรึกษา เป็นกระบวนการในการช่วยเหลือบุคคลให้มีความตระหนักรู้ในตนเอง และวิธีการที่เขามีปฏิสัมพันธ์ต่อ สิ่งแวดล้อม กระบวนการให้การปรึกษาจึงเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้ให้บริการสามารถทำความเข้าใจกับความหมายของโลกส่วนตัว กับการกระทำหรือพฤติกรรมและการกระทำที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Blocher, 1966, p. 5 อ้างถึงใน สุวัจนรา เปี่ยมญาติ และ อังคณา บุญสิทธิ์, 2550, น. 114)

จากนิยามของการให้การปรึกษาในข้างต้นพอสรุปได้ว่า การให้การปรึกษาเป็นกระบวนการในการให้ความช่วยเหลือ ระหว่างบุคคล 2 คน โดยคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้ให้การปรึกษา (Counselor) และอีกคนหนึ่งเป็นผู้ให้บริการ (Client) ซึ่งบุคคลทั้งสองฝ่ายจะต้องยินยอมพร้อมใจกัน ในการช่วยเหลือกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยให้ผู้ให้บริการเกิดความเข้าใจในตนเอง และ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้บุคคลสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองภายใต้สัมพันธภาพระหว่างผู้ให้บริการและผู้ให้บริการ เพื่อให้เกิดการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม/การกระทำของผู้ให้บริการต่อไปที่จะต้องอาศัย องค์ประกอบสำคัญในการให้การปรึกษา (สุวัจนรา เปี่ยมญาติ และ อังคณา บุญสิทธิ์, 2550, น. 114-119) ดังนี้

1. ผู้ที่จะให้การปรึกษาจะต้องเป็นนักวิชาชีพ หรือที่เรียกว่า “มืออาชีพ” คือผู้ที่ผ่านการฝึกอบรม ผ่านประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับด้านการให้การปรึกษา
2. กระบวนการในการให้การปรึกษา เป็นกระบวนการที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของผู้ให้บริการ เน้นให้ผู้ให้บริการเกิดความเข้าใจตนเอง สามารถตีความปฏิสัมพันธ์กับ

สังคม สิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อตนเอง และที่ตนเองมีอิทธิพลต่อสังคมแวดล้อม สามารถรับรู้ เผชิญกับปัญหา และสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง (Self-determination) กระบวนการในการให้ การปรึกษา ผู้ให้การปรึกษาจะต้องมีการประยุกต์ใช้เทคนิคในการให้การปรึกษา แนวคิดทฤษฎี ผ่านกระบวนการในการสื่อสารโดยใช้วาจา (Verbal Communication) และการสื่อสารโดยไม่ใช้ วาจา (Non-Verbal Communication) ในการให้การปรึกษานั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการรักษา ความลับ และความไว้วางใจ ต้องคำนึงถึงสถานที่ในการให้การปรึกษา เรียกว่า ต้องคุณสมบัติ เป็นสถานที่ในการให้บริการทางวิชาชีพ (Professional Setting) จะต้องมีความเป็นส่วนตัว ทำให้ ผู้ใช้บริการเกิดความรู้สึกปลอดภัย และปลอดภัยถึงเรื่องราวที่ผู้ใช้บริการได้มีการพูดคุยให้กับผู้ให้ บริการได้ฟัง และสัมพันธภาพในการให้การปรึกษาแก่ผู้ใช้บริการ ในการให้การปรึกษานั้น ผู้ให้บริการจะต้องมีความเป็นกลางปราศจากอคติ (สุวัจฉรา เปี่ยมญาติ และ อังคณา บุญสิทธิ์, 2550, น. 123-124)

ความสำคัญในการให้การปรึกษา (Counseling) นั้นมีขึ้นเพื่อ ให้บุคคลเกิดแรงจูงใจ พลังใจ ในการเปลี่ยนแปลงตนเอง เพื่อเพิ่มความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหา และตัดสินใจ (ทิพาวดี เอมะวรรณนะ, 2548, น. 22-23) นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความตระหนักถึงปัญหาของตน และเล็งเห็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเองได้ จะเห็นได้ว่าการให้กระบวนการให้ปรึกษานั้นมี ความสำคัญต่อทั้งปัจเจกบุคคล กลุ่ม และครอบครัว ดังต่อไปนี้

กระบวนการให้การปรึกษานบุคคล (Individual Counseling) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น บนพื้นฐานสัมพันธภาพระหว่างคน 2 คน คนหนึ่งคือ ผู้ให้การปรึกษา (Counselor) อีกคนหนึ่งคือ ผู้ใช้บริการ (Client) ปฏิสัมพันธ์นี้จะเกิดขึ้นในสถานที่ที่ให้บริการทางวิชาชีพ (Professional Setting) จะต้องมีความเป็นส่วนตัว ทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความรู้สึกปลอดภัยในการพูดคุยถึง เรื่องราวที่ผู้ใช้บริการได้พูดคุยให้กับผู้ให้บริการฟัง มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามของการให้ การปรึกษาเฉพาะราย (Individual Counseling) ไว้ดังนี้

ได้นิยาม การให้การปรึกษารายบุคคล ไว้ว่า มีลักษณะเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ให้ การปรึกษาหนึ่งคน และผู้ใช้บริการหนึ่งคน เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการให้ความ ช่วยเหลือ มุ่งจะให้ความช่วยเหลือในการปรับตัวต่อสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ และสังคม (Kottler & Brown, 1992 อ้างถึงใน เมธินันท์ ภินณูชน, 2539, น. 24-25)

การให้การปรึกษา เป็นการติดต่อปะทะสัมพันธ์กับผู้มาขอรับการปรึกษาโดยการ สัมภาษณ์ (Counseling Interview) และต้องมีการใช้เทคนิคในการศึกษาสำรวจปัญหาเป็น รายบุคคลสำหรับผู้มาขอรับการปรึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล และพยายามทำความเข้าใจด้าน เนื้อหา (Cognitive Understanding) และด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Understanding) อีกทั้ง

ยังต้องศึกษาถึงลักษณะเฉพาะด้านความสามารถ ทักษะ ความรู้สึก แบบแผนพฤติกรรม ประสบการณ์ชีวิต ตลอดจนทำความเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดที่เขามีต่อตนเอง (สุภาพรณ โคตรจรัส, 2526, น. 20)

สถานการณ์ที่เหมาะสมสำหรับการให้การปรึกษารายบุคคล (ชูชัย สมितिไกร, 2527, น. 4-5) มีดังนี้

- (1) เมื่อผู้ใช้บริการมีปัญหาขั้นวิกฤติ ที่มีความยุ่งยากซับซ้อนทั้งด้านสาเหตุและวิธีการแก้ไข
- (2) เมื่อผู้ใช้บริการต้องการที่จะรักษาความลับ
- (3) เมื่อผู้ใช้บริการเกิดความระแวง ไม่ไว้วางใจต่อการพูดคุยภายในกลุ่ม
- (4) ผู้ใช้บริการไม่สามารถที่จะติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น จนภายในกลุ่มมีที่ทำปฏิเสหมากกว่าที่จะให้การยอมรับ
- (5) เมื่อผู้ใช้บริการมีขอบเขตในการตระหนักรู้ และเข้าใจต่อความรู้สึก แรงจูงใจ และพฤติกรรมของตนเอง หรือเกิดความสับสน และไม่อาจเปิดเผยความรู้สึกนึกคิดภายในกลุ่มได้
- (6) เมื่อให้การปรึกษาผ่านการแปลผลการทดสอบ ซึ่งมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวกับตนเอง (Self-Concept)
- (7) มีเรื่องของการเบี่ยงเบนพฤติกรรมทางเพศเข้ามาเกี่ยวข้อง

นอกจากการให้การปรึกษารายบุคคล (Individual Counseling) ดังกล่าวแล้วยังมีการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม (Group Counseling) ซึ่งเป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือที่อาศัยบทบาทและอิทธิพลของกลุ่มเป็นตัวขับเคลื่อนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสม เพื่อเป็นการส่งสะท้อนซึ่งกันและกัน ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาร่วมกันที่จะเอื้อต่อการนำไปสู่ทางเลือกที่หลากหลายในการจัดการกับปัญหา มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยาม การให้การปรึกษาแบบกลุ่ม ไว้ดังนี้ (Dyer and Vriend; Shertzer and Stone อ้างถึงใน ชูชัย สมितिไกร, 2527, น. 1-3)

การให้การปรึกษาแบบกลุ่ม เป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือ ด้วยการที่ให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันสำรวจปัญหา เพื่อเป็นการระบายให้กลุ่มได้รับรู้ และใช้กระบวนการกลุ่มช่วยเหลือในการทำความเข้าใจกับตนเอง และเป็นการกำหนดเป้าหมายใหม่ มีความต้องการตรงกันที่จะแก้ไขปัญหา และปรับปรุงตนเอง โดยการที่ผู้ให้การปรึกษาเป็นผู้คอยช่วยเหลือเอื้ออำนวย (Facilitator) สมาชิกในกลุ่ม ให้ได้มีโอกาสถ่ายทอดอารมณ์ และความรู้สึก ให้พร้อมเผชิญกับปัญหา ทั้งยังได้รับฟังความรู้สึก และความคิดเห็นของผู้อื่น ทำให้ตระหนักว่าตนไม่ได้มีปัญหาเพียงผู้เดียว อันจะทำให้สมาชิกในกลุ่ม เกิดความภาคภูมิใจว่าตนสามารถถ่ายทอดความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มได้

การปรึกษาแบบกลุ่ม สามารถจัดขึ้นได้หลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละแบบจะมีจุดสนใจแตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาของสมาชิกกลุ่ม โดยสามารถปรับให้ยืดหยุ่นเหมาะสมกับสภาพของสมาชิกกลุ่มได้ สำหรับรูปแบบการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม (ชูชัย สมितिไกร, 2527, น. 4-5) มีดังนี้

1. กลุ่มที่มีปัญหาร่วมกัน (Common-Problems Group) กลุ่มประเภทนี้จะมีลักษณะเป็นผู้มีปัญหาร่วมกัน เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัว เป็นต้น ส่วนมากผู้นำกลุ่มมีความเห็นตรงกันว่า กลุ่มเช่นนี้ก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ คือทำให้สมาชิกในกลุ่มไม่โดดเดี่ยว แต่มีความรู้สึกว่าคุณคนมีปัญหเหมือนกัน บรรยากาศภายในกลุ่มจึงเต็มไปด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกัน และพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดต่อกัน สมาชิกแต่ละคนจะได้รับประโยชน์จากการสังเกตผู้อื่น ซึ่งมีปัญหาล้ายกับตนเอง และจะนำมาแก้ไขปัญหาของตนเอง

2. กลุ่มที่ยืดผู้มีปัญหาเป็นศูนย์กลาง (Case-Centered Groups) กลุ่มประเภทนี้จะเป็นสมาชิกที่มีปัญหาแตกต่างกัน (Heterogeneous Groups) เมื่อสมาชิกภายในกลุ่มคนใดคนหนึ่งเปิดเผยปัญหาของตนเองให้ภายในกลุ่มทราบ สมาชิกผู้อื่นก็จะทำหน้าที่ในการเป็นผู้ช่วยเหลือ ให้ความคิดเห็น ให้ข้อมูลในการสนับสนุนความคิดให้แก่สมาชิกผู้นั้นโดยอาศัยประสบการณ์ของตนเพื่อให้เขาสามารถเอาชนะปัญหานั้นได้ จะเห็นได้ว่าสมาชิกแต่ละคนมีบทบาทเป็นทั้งผู้รับและผู้ให้การปรึกษา กลุ่มลักษณะนี้จะมีประโยชน์ในการกระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์กัน ยกเว้นกรณีที่สมาชิกมีปัญหาที่แตกต่างกันมาก เพราะจะทำให้ขาดพื้นฐานในการทำมาเข้าใจต่อกัน

3. กลุ่มพัฒนาศักยภาพมนุษย์ (Human-Potential Group) กลุ่มลักษณะนี้เน้นความสนใจที่ความเข้มแข็งและพลังสร้างสรรค์ของบุคคล เพื่อให้สมาชิกได้ตระหนักถึงขีดความสามารถของศักยภาพของตนเอง และมุ่งเน้นถึงสิ่งที่สมาชิกแต่ละคนสามารถกระทำได้มากกว่าที่จะกระทำไม่ได้ ซึ่งจะทำให้สมาชิกรู้สึกว่าตนเองได้รับการยอมรับ และเกิดความเชื่อมั่น และมีทัศนคติในด้านดีกับตนเองมากขึ้น

4. กลุ่มการปรึกษาโดยเพื่อน (Peer-Facilitated Counseling Groups) กลุ่มลักษณะนี้เป็นการใช้ผู้นำกลุ่มหรือผู้ร่วมกลุ่ม (Co-Leaders) ที่มีสถานะเดียวกันกับกลุ่ม เช่น วัยเดียวกัน ระดับการศึกษาเดียวกัน เป็นต้น ผู้นำกลุ่มลักษณะนี้จะใช้การพูดจาด้วย “ภาษาเดียวกัน” กับสมาชิกกลุ่ม ผู้ให้การปรึกษาที่จะเลือกใช้วิธีการจัดกลุ่มลักษณะนี้ ถือเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดต่อผลสำเร็จของกลุ่ม ดังนั้นจะต้องคัดเลือกและมีการฝึกอบรมให้กับผู้ที่มากระทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่ม ในการให้ความช่วยเหลือเมื่อยามที่กลุ่มอยู่ในสถานการณ์วิกฤติ

โดยจะต้องมีการอาศัยหลักพื้นฐานของการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม (กาญจนา ไชยพันธุ์, 2549, น. 12-13) มีดังนี้

1. สมาชิกกลุ่มทุกคนต้องมีสิทธิในความรู้สึกของตน ไม่ปกปิดซ่อนเร้น ผู้ให้การปรึกษาจะต้องกระทำหน้าที่ในการสนับสนุน ให้สมาชิกแสดงความรู้สึกของตนออกมาและให้เคารพในอารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่นด้วย
 2. สมาชิกกลุ่มแต่ละคนต้องตัดสินใจถึงความต้องการของตนเองในการพัฒนาตนเอง
 3. สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะต้องมุ่งแก้ไขปัญหาให้ตนเอง เพราะการที่สมาชิกเข้ากลุ่มก็เพราะต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นให้กับตนเอง
 4. ในการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม ความรู้สึกของสมาชิกกลุ่มที่มีต่อสถานการณ์นั้นจะเป็นจุดสำคัญ เพราะความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม อาจจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาได้
 5. การเปิดเผยตนเองของสมาชิกจะช่วยให้การให้การปรึกษามีประสิทธิภาพได้ ถ้าสมาชิกกลุ่มพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง และจะเกิดขึ้นได้ในบรรยากาศที่มีความไว้วางใจ มีความหวัง มีการยอมรับและ มีความเข้าใจกัน
 6. สมาชิกกลุ่มจะต้องมีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเอง
 7. สิ่งจำเป็นสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมคือ การลงมือกระทำ ซึ่งผู้ให้การปรึกษาจะต้องพยายามสร้างบรรยากาศในการยอมรับและความเข้าใจ ให้เกิดขึ้นในกลุ่ม
 8. ในการเผชิญปัญหา แก้ไขปัญหา มีทางเลือกหลายวิธี ดังนั้นผู้ให้การปรึกษาจะต้องช่วยให้ความช่วยเหลือสมาชิกให้สามารถเลือกแนวทางแก้ปัญหาจากทางเลือกต่าง ๆ ที่ได้มีการนำเสนอในกลุ่มด้วยตนเอง
 9. สมาชิกกลุ่มจะต้องมีคำมั่นสัญญาที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้นการให้การเสริมแรงจึงถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ให้การปรึกษาจะต้องคำนึงถึง
 10. ผู้ให้การปรึกษาจะต้องกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มได้มีการนำประสบการณ์ใหม่ ๆ หรือสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ไปปฏิบัติ
 11. ทำให้สมาชิกได้มีการรู้จักตนเองอย่างลึกซึ้ง และยอมรับตนเองได้
 12. สมาชิกกลุ่มจะต้องเกิดความเข้าใจตนเอง มีความรับผิดชอบ และสามารถควบคุมตนเองได้มากขึ้น หลังจากได้เข้าร่วมการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม
- และลำดับขั้นของการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม (เอกสารประกอบการเรียนการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม) มีดังนี้
- ขั้นที่ 1 ขั้นก่อตั้งกลุ่ม ในขั้นนี้สมาชิกที่เข้ากลุ่มจะยังไม่กล้าที่จะเปิดเผยตนเอง เพราะยังไม่ไว้วางใจภายในกลุ่ม ผู้ให้การปรึกษาจึงต้องชี้แจงวัตถุประสงค์ของการให้การปรึกษา และสร้างสัมพันธภาพที่ดี ให้เกิดขึ้นภายในกลุ่ม

ขั้นที่ 2 ขั้นการเปลี่ยนแปลงลักษณะของสมาชิก เป็นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของสมาชิกเพิ่มมากขึ้นบ้าง เพื่อให้สมาชิกเริ่มรู้จักไว้วางใจกันแต่ก็ยังคงมีความวิตกกังวล มีความเครียดอยู่บ้าง ซึ่งผู้ให้การปรึกษาจะต้องพยายามชี้แจงให้สมาชิกกล้าที่พูดถึงปัญหาของตนเอง

ขั้นที่ 3 ขั้นดำเนินการ ขั้นนี้สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในกลุ่มจะมีพัฒนาการที่ดีขึ้นมาก กล้าเปิดเผยตนเอง พูดปัญหาตามความเป็นจริง ร่วมกันแก้ปัญหาของสมาชิก ทุกคนได้สำรวจตัวเอง เข้าใจปัญหาและพร้อมจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง

ขั้นที่ 4 ขั้นยุติการให้การปรึกษา เมื่อสมาชิกได้มีการเข้าใจปัญหาอย่างกระจ่าง รู้จักแก้ไขปัญหา และเลือกวิธีที่เหมาะสมกับตน นำไปปฏิบัติด้วยความพึงพอใจ ก็ให้ยุติการให้การปรึกษาแบบกลุ่มได้ นอกจากนี้ยังต้องมีการพิจารณาถึงขนาดของกลุ่มในการให้การปรึกษา

ในการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม ขนาดของกลุ่มที่เหมาะสมจะอยู่ระหว่าง 4-8 คน เพราะถ้ากลุ่มมีขนาดใหญ่จนเกินไป จำนวน 8 คน การถ้อยแถลงจะค่อย ๆ อ่อนลง จะทำให้ไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันและกันภายในกลุ่ม กลุ่มกระทำหน้าที่เสมือนการรวมกลุ่มย่อยหลาย ๆ กลุ่ม และผู้ให้การปรึกษาจะมีทำงานด้วยความยากลำบากในการชักจูงให้สมาชิกแต่ละคน สนใจกลุ่ม แต่ถ้ากลุ่มเป็นกลุ่มขนาดเล็กสมาชิกจะมีโอกาสในการสื่อความหมายซึ่งกันและกันได้ดี แต่ถ้านขนาดของกลุ่มใหญ่ขึ้น สมาชิกจะได้รับประสบการณ์ตรงและมีส่วนร่วมภายในกลุ่มน้อยมาก สมาชิกจะมีการพัฒนาความสัมพันธ์ที่มีความหมายกับผู้นำ ผู้พูดเท่านั้น และสมาชิกจะอยู่ในภาวะของการพึ่งพิงผู้นำมากขึ้น

และระยะเวลาในการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม ผู้ให้การปรึกษาควรจัดให้มีการให้การปรึกษาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง แต่ถ้ามีเวลาอันจำกัดอาจจะให้มีการให้การปรึกษาสัปดาห์ละ 2-3 ครั้งก็ได้ ส่วนจำนวนในการให้การปรึกษาแบบกลุ่มทั้งหมดควรจะมีประมาณ 6-10 ครั้ง เวลาที่ใช้ในการให้การปรึกษาแบบกลุ่มจะเป็นเวลานานเท่าใดนั้น จะแตกต่างกันไปตามวัยผู้มาขอรับการปรึกษา ซึ่ง เวลาที่ใช้ในการให้การปรึกษาแต่ละครั้งควรไม่เกิน 2 ชั่วโมง นอกจากนี้ในการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม ลักษณะของกลุ่มควรมีลักษณะเป็นกลุ่มปิด (Closed Groups) หมายถึง เป็นกลุ่มที่ประกอบไปด้วยสมาชิกที่เป็นคนเดิมตั้งแต่เริ่มต้นการให้การปรึกษา จนกระทั่งถึงขั้นยุติการให้การปรึกษา ไม่ควรเป็นกลุ่มเปิด (Opened Groups) เพราะกลุ่มลักษณะนี้จะมีการเข้าออกของสมาชิกกลุ่มอยู่ตลอดเวลา จะทำให้การให้การปรึกษาขาดความต่อเนื่อง การที่กลุ่มจะมีพัฒนาการไปถึงขั้นการวางแผนแก้ปัญหา จะกระทำได้ยากและความรู้สึกไว้วางใจจะลดลง เพราะสมาชิกกลุ่มจะต้องคอยปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเจริญงอกงามของกลุ่มได้

สิ่งที่ผู้ให้การศึกษาในการให้การศึกษาแบบกลุ่มพึงกระทำมีดังนี้

1. การสร้างสัมพันธภาพ จัดว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการให้การศึกษาแบบกลุ่ม ผู้ให้การศึกษาจะต้องแสดงการต้อนรับด้วยความจริงใจ อบอุ่นและเป็นมิตร และพยายามแสดงให้เห็นสมาชิกกลุ่มรู้ว่า ผู้ให้การศึกษาคือใคร และทำอะไรบ้างเพื่อช่วยเหลือผู้มาขอรับการปรึกษา พร้อมทั้งให้ความมั่นใจแก่สมาชิกกลุ่มว่า ทุกคนสามารถพูดได้อย่างอิสระ และสิ่งที่พูดจะเก็บรักษาไว้เป็นความลับ

2. การสร้างความพร้อม การเริ่มให้การศึกษาแบบกลุ่มเป็นครั้งแรก ผู้ให้การศึกษาอาจจะพบว่า สมาชิกกลุ่มไม่กล้าพูดถึงปัญหาของตน ดังนั้น ผู้ให้การศึกษาจะต้องสร้างความพร้อมให้แก่ผู้มาขอรับการปรึกษาเหล่านั้น การสะท้อนความรู้สึกได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนการกระตุ้นให้กำลังใจ ให้สามารถอธิบายปัญหาของตนได้ ย่อมเป็นการช่วยส่งเสริมให้ผู้มาขอรับการปรึกษามีความพร้อมที่จะเปิดเผยความจริงได้ง่ายขึ้น

3. การสำรวจค้นหาความรู้สึกของผู้มาขอรับการปรึกษา ในการค้นหาความรู้สึกของผู้มาขอรับการปรึกษา จะต้องพยายามมีความรู้สึกร่วมกับผู้มาขอรับการปรึกษาคือต้องรู้สึกอย่างที่เขารู้สึก และมองสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นอย่างที่เขา ซึ่งจะมีผลช่วยให้ผู้มาขอรับการปรึกษาเกิดความเข้าใจตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อความเจริญงอกงามของตนเอง นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงให้ผู้มาขอรับการปรึกษาตระหนักว่า ผู้ให้การศึกษาที่มีความห่วงใยผู้มาขอรับการปรึกษาอย่างแท้จริง

4. การสะท้อนกลับความรู้สึกของผู้มาขอรับการปรึกษา จัดเป็นเทคนิคสำคัญที่ผู้ให้การศึกษาควรจะได้นำมาใช้ในการให้การศึกษาแบบกลุ่ม เพราะเป็นการช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้พูดถึงความรู้สึกของตนอย่างเปิดเผย เพื่อให้รู้จักพฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ และฝึกปฏิบัติตามพฤติกรรมเหล่านั้น

5. การอธิบายความรู้สึกให้สัมพันธ์กับเป้าประสงค์เชิงพฤติกรรม ควรจะมีการกระตุ้นให้ผู้มาขอรับการปรึกษาได้กำหนดเป้าประสงค์เชิงพฤติกรรมของตน เพื่อจะได้นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขตนเอง

6. เมื่อผู้มาขอรับการปรึกษาสามารถกำหนดเป้าประสงค์เชิงพฤติกรรมของตนได้แล้วหน้าที่ของผู้ให้การศึกษาก็คือ การกระตุ้นให้ผู้มาขอรับการปรึกษาได้อธิบายเป้าประสงค์เชิงพฤติกรรมของตนให้ชัดเจน และเกณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ในการประเมินความเจริญงอกงามของตนในขณะรับการศึกษาในระยะต่อจากนั้นตลอดระยะเวลา การให้การศึกษาผู้ให้การศึกษาจะพึงเฝ้าระวังปัญหาที่ผู้มาขอรับการปรึกษาเปิดเผยเพื่อตรวจสอบสิ่งที่ผู้มาขอรับการปรึกษาอยากจะเรียนรู้วิธีการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมหรือเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ให้ชัดเจน

7. ควรกระตุ้นให้ผู้มาขอรับการปรึกษาได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินความเจริญงอกงามของตน แล้วนำเกณฑ์ที่ตนได้กำหนดมาประเมินความงอกงามของตนเอง การค้นพบนี้เป็นการช่วยกระตุ้นให้ ผู้มาขอรับการปรึกษาได้เจริญงอกงามต่อไป และเป็นการ เสริมแรงให้เกิดพฤติกรรมใหม่ ๆ ที่พึงประสงค์อีกด้วย

8. การช่วยให้ผู้มาขอรับการปรึกษาระบุเป้าประสงค์ เมื่อผู้มาขอรับการปรึกษากำหนดเป้าประสงค์ของตนได้แล้วหากจะให้มันเป็นประโยชน์มากที่สุด ผู้มาขอรับการปรึกษาควรจะได้จำแนกเป้าประสงค์ของตนออกเป็นเป้าประสงค์ย่อย ๆ โดยจำแนกออกเป็นขั้น ๆ และเรียงลำดับขั้นเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมาย และเป็นการช่วยให้ผู้มาขอรับการปรึกษาสามารถดำเนินการเอาชนะหรือดำเนินไปสู่เป้าหมายเป็นขั้น ๆ ไปตามลำดับ

9. การแนะนำให้ผู้มาขอรับการปรึกษาให้เป็นผู้ช่วยเหลือผู้อื่นและผู้ขอรับการปรึกษาที่ดี ในการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม และจะต้องพยายามกระตุ้นให้ผู้มาขอรับการปรึกษาที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันได้อธิบายถึงสิ่งที่ตนคาดหวัง เพื่อช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

10. การรับรู้ความสำเร็จของกันและกัน เมื่อผู้มาขอรับการปรึกษาสามารถตัดสินใจได้ว่าตนควรทำอะไรในช่วงเวลาในการให้การปรึกษาแต่ละครั้ง ผู้มาขอรับการปรึกษาจะเรียนรู้อย่างรวดเร็วถึงวิธีที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความสำเร็จที่ต่างก็ได้รับการเริ่มปฏิบัติพฤติกรรมใหม่ของตน ผู้มาขอรับการปรึกษาจะค่อย ๆ มองเห็นความแตกต่างระหว่างการคุยโอ้อวดเพื่อให้ได้รับความประทับใจกับการได้พูดถึงความสำเร็จที่ตนประสบให้เพื่อนร่วมกลุ่มได้รับรู้ และสามารถเล่าความสำเร็จของตนให้บุคคล ๆ อื่น ฟังได้ ยิ่งกว่านั้นผู้มาขอรับการปรึกษา ยังเรียนรู้ที่จะชื่นชมยินดีกับความสำเร็จและเรียนรู้ที่จะยอมรับความล้มเหลวของตน สามารถวิเคราะห์ความล้มเหลว เพื่อพิจารณาบทบทวนวิธีการที่เป็นต้นเหตุของความล้มเหลว และทดลองหาวิธีอื่นต่อไป

11. การยุติการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม ควรเป็นการตกลงของกลุ่ม โดยการที่ผู้ให้การปรึกษาส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นว่ากลุ่มควรจะเริ่มเมื่อใด ยุติ เมื่อใด และในสภาพเช่นใดที่สมาชิกกลุ่มควรได้รับการให้การปรึกษาแบบรายบุคคล และควรพบกันกี่ครั้ง ควรตัดสินใจด้วยวิธีใด และผู้ให้การปรึกษาจะจัดการอย่างไรเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ไม่พร้อมจะยุติการขอรับการปรึกษาเมื่อกลุ่มต้องการสลายตัว

12. การติดตามผลและการเสริมสร้างกำลังใจ เพื่อความเจริญงอกงามต่อไป เมื่อยุติการให้การปรึกษาแบบกลุ่มแล้ว ผู้ให้การปรึกษาควรจะได้เว้นระยะเวลาไว้ประมาณ 3 เดือน แล้วนัดพบสมาชิกกลุ่มพร้อมกันอีกครั้งเพื่อเป็นการติดตามผล และเพื่อเป็นการทบทวนตรวจดูว่าสมาชิกกลุ่มแต่ละคนยังรักษาผลประโยชน์ที่ตนได้จากการให้การปรึกษาแบบกลุ่มได้มากน้อยเพียงใด และแต่ละคนสามารถทำงานที่ค้างค้างอยู่นั้นไปได้ถึงขั้นใด ผู้ให้การปรึกษาอาจจะทบทวน

ข้อสรุปร่วมกันกับผู้มาขอรับการปรึกษาแต่ละคน เพื่อเป็นการให้กำลังใจผู้มาขอรับการปรึกษาได้มีความเจริญงอกงามต่อไป

อีกทั้งยังมีการให้การปรึกษาครอบครัว (Family Counseling) ซึ่งเป็นการให้การปรึกษาที่มุ่งให้ความช่วยเหลือทั้งครอบครัว เพราะครอบครัวคือ กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์ และจิตใจในการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้ง การพึ่งพิงทางสังคม เศรษฐกิจ และมีความสืบทอดทางกฎหมายหรือสายโลหิต ครอบครัวบางครอบครัวอาจมีลักษณะเป็นช้อยกเว้นบางประการจากลักษณะดังกล่าวก็ย่อมได้ และช้อยกเว้นนี้ อาจหมายรวมถึงครอบครัวที่มีสมาชิกข้ามช่วงอายุ อาศัยอยู่ด้วยกันเช่น ปู่ ย่า ตา ยาย อยู่กับหลาน ครอบครัวที่มีความสุข ต้องมีความรักและความอบอุ่นในครอบครัวจะมีผลต่อสุขภาพจิตที่ดี อันประกอบด้วยลักษณะ ดังต่อไปนี้ (1) ต้องเอาใจใส่ดูแลเอาใจใส่ต่อกัน (2) ต้องรู้จักคนที่เรารัก (3) ต้องเคารพกันและกันตลอดทั้งหัวใจกัน (4) ต้องมีความรับผิดชอบ (5) ต้องมีความวางใจกัน คือ มีความเชื่อถือและไว้วางใจ (6) ต้องให้กำลังใจกันและกันซึ่งกำลังใจก็คือพลัง (7) ต้องให้อภัยกันและกัน (8) ต้องรู้จักสื่อสารในครอบครัว (9) ต้องใช้เวลาด้วยกันอย่างมีคุณค่าและมีคุณภาพ (10) ต้องมีการปรับตัวตามสภาวะที่เปลี่ยนแปลงของบุคคลในครอบครัว การปรับตัวกับภาวะความเปลี่ยนแปลง (11) ต้องรู้จักภาวะหน้าที่ในครอบครัวและช่วยเหลือกันและกัน (12) มีความใกล้ชิดทางสัมผัส โดยการทำจากใจจริง และมีผู้ให้ความหมายของการให้การปรึกษาครอบครัวไว้มากมาย ดังนี้

การให้การปรึกษาครอบครัว เป็นการให้การปรึกษาประเภทหนึ่งที่มุ่งให้ความช่วยเหลือครอบครัว โดยที่ปฏิบัติกับครอบครัวในฐานะระบบหนึ่งและเป็นการมองปัญหา ความบกพร่องในหน้าที่ของครอบครัว ว่าไม่ใช่เพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่งในครอบครัว หากแต่มาจากทั้งระบบครอบครัว จึงเกิดภาวะความตึงเครียดที่กำลังเกิดขึ้นในระบบครอบครัวหรือสังคมภายนอก เพราะผู้ให้การปรึกษาครอบครัวเชื่อว่า เราไม่สามารถที่จะแยกบุคคลออกมาจากสังคมที่เขาอาศัยอยู่ได้ เน้นปฏิบัติต่อครอบครัวโดยส่วนรวม ดังนั้นการให้ความช่วยเหลือจึงมีเป้าหมายที่จะปรับเปลี่ยนเพื่อปรับปรุงสัมพันธภาพในครอบครัวให้ดำเนินไปได้ด้วยดี (Okun & Rappaport อ้างถึงใน เมธินันท์ ภิญญชน, 2539, น. 18-20)

จากนิยามการให้การปรึกษาครอบครัวข้างต้น พอสรุปได้ว่า ครอบครัวเป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมที่สำคัญ ของบุคคลหนึ่งคน เพราะฉะนั้นในการนำบุคคลที่เกี่ยวข้องภายในครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือ จึงนับว่ามีประโยชน์เป็นอย่างมากในกระบวนการให้ความช่วยเหลือ และเพื่อให้การปรึกษาครอบครัวมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการเทคนิคในการให้การปรึกษาประกอบด้วย (www.scc.ac.th/seminar/ex/14-15mar45.asp-15k) ดังนี้

1. ใช้การจินตนาการ (Fantasy, Imagination)
2. ใช้การประติมากรรม หรือการปั้นสมาชิกครอบครัว (Family Sculption)
3. ใช้การวาดภาพครอบครัว (Family Drawing)
4. ใช้บทบาทสมมุติ (Role Playing)
5. ใช้การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Effective Communication) โดยการใช้ประโยคที่ใช้สรรพนาม “ฉัน” (Using “I” Message) ควบคู่กับการแสดงความรู้สึกที่เป็นส่วนตัว และรับผิดชอบในสิ่งที่พูดซึ่งจะเป็นการเปิดเผยความรู้สึก ความต้องการที่แท้จริง ไม่เสแสร้ง จริงใจ อันจะช่วยให้เกิดการสื่อสารที่ไม่แฝงเร้น ผู้พูดก็จะรู้สึกมีคุณค่า และภาคภูมิใจในตนเอง ผู้ฟังก็จะเกิดความรู้สึกที่ดี สามารถรับรู้ได้ว่าผู้พูดสื่อสารด้วยความจริงใจ

ซึ่งผู้ให้การปรึกษาครอบครัวจะต้องตระหนักเสมอว่า มนุษย์ทุกคนมีพลังความสามารถที่จะตอบสนองความต้องการหรือเผชิญปัญหาหรือจัดการปัญหานั้น ๆ ผู้ให้การปรึกษาจะเป็นเพียงผู้ที่ช่วยให้ผู้รับการปรึกษาหรือสมาชิกครอบครัวได้ตระหนักว่าเขามีศักยภาพที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เขาต้องการ และเรียนรู้หนทางที่จะนำศักยภาพนั้น ๆ ไปใช้ ด้วยเหตุผลนี้ ผู้ให้การปรึกษาจะทำหน้าที่สนับสนุนให้กำลังใจผู้รับการปรึกษาให้กล้าที่จะลงมือกระทำ ให้กล้าแสดงออก กล้าเสี่ยง (Risks) ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้รับผิดชอบชีวิตตนเอง อย่างไรก็ตาม ผู้ที่จะให้การให้การปรึกษาครอบครัวนั้น จะต้องได้รับการฝึก เพื่อให้มีประสบการณ์และความชำนาญ ทั้งนี้เพราะว่างานการให้คำปรึกษาเป็นงานที่ละเอียดอ่อน หากผิดพลาดก็จะส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้มารับบริการและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องตลอดทั้งจะทำให้การให้การปรึกษานั้น ๆ ไร้คุณค่า

ความแตกต่างของการให้การปรึกษาเป็นรายบุคคล และการให้การปรึกษาครอบครัว ดังลักษณะที่แตกต่างกัน (เมธินันท์ ภิญญชน, 2539, น. 24-25) ดังนี้

1. การให้การปรึกษารายบุคคลนั้น จะมุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือบุคคลหนึ่งคน (Individual) ในขณะที่การให้การปรึกษาครอบครัวจะมุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือทั้งครอบครัว (A Whole Family)
2. การให้การปรึกษารายบุคคล จะมุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือในการปรับตัวต่อสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ (Intrapersonal) และต่อสังคม (Interpersonal) ส่วนการให้การปรึกษาครอบครัวจะเน้นให้ความช่วยเหลือสัมพันธภาพภายในครอบครัว (Interpersonal Relationship) จึงเน้นที่การการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างคนในครอบครัว
3. การให้การปรึกษารายบุคคล เป็นการให้บุคคลเข้าใจตนเอง สามารถที่จะตัดสินใจได้อย่างมีศักยภาพ เกิดการพัฒนาตนเอง และปรับตัวได้เป็นอย่างดี หากแต่การให้การปรึกษาครอบครัว เน้นพื้นฐานสำคัญในการปฏิบัติต่อครอบครัว เพื่อช่วยให้ครอบครัวกลับเข้าสู่สังคม

สภาวะอันสมดุล และสามารถกระทำหน้าที่ทางครอบครัวได้อย่างสมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพต่อไป

“การปรึกษาเป็นการถ่ายทอดความรู้และความรัก ด้วยศิลปะการถ่ายทอดอย่างพิเศษ และแนบเนียนจากผู้หนึ่งไปสู่อีกผู้หนึ่ง เพื่อให้เขาผู้มาปรึกษานั้นได้ปรับปรุงตนทั้งในส่วนตัวหรือในส่วนงาน เพื่อการเป็นบุคคลที่มีคุณค่าและคุณประโยชน์ต่อโลกเพิ่มมากขึ้น” (โลรีซ์ โฟธิแคว, 2536)

จากคำกลอนดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการในการให้การปรึกษา ซึ่งถือเป็นศิลปะหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือบุคคล เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถที่จะผ่านพ้นปัญหา และสามารถกลับไปกระทำหน้าที่ทางสังคมได้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ศิลปะในการให้การปรึกษามีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบุคคล และสถานการณ์ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการถักทอร้อยเรียงเทคนิค ทักษะต่าง ๆ ในการให้การปรึกษาเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์กับการนำไปใช้ทั้งกับบุคคล และสถานการณ์

กระบวนการในการให้การปรึกษามี 3 ขั้นตอนใหญ่ ได้แก่ (1) การช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถที่จะเริ่มต้นเล่าเรื่อง อธิบาย สามารถค้นหาปัญหาและเผชิญกับปัญหาที่กำลังเป็นอยู่ได้ (2) กระบวนการในการช่วยเหลือให้ผู้ใช้บริการได้มีการสำรวจสังคม ทรัพยากรบุคคล กลุ่ม ชุมชน สถาบันทางสังคม และสิ่งแวดล้อม ที่จะนำไปสู่การจัดการกับปัญหา (3) กระบวนการในการช่วยเหลือให้ผู้ใช้บริการสามารถที่จะตัดสินใจในการเลือกทางคิดที่จะจัดการกับปัญหาได้ด้วยตัวเอง สามารถกำหนดเป้าหมาย แผนการ และวิธีการดำเนินงานแก้ไขสถานการณ์ปัญหา และพร้อมที่จะปฏิบัติตามแผนการที่ได้วางไว้ (สุวัจฉรา เปี่ยมญาติ และ อังคณา บุญสิทธิ์, 2550, น. 173-174) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวทั้งหมดมานี้สามารถใช้ได้ทั้งการให้การปรึกษารายบุคคล และการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม การให้การปรึกษาแบบกลุ่มนั้นจะมีขั้นตอนของกระบวนการกลุ่ม เริ่มตั้งแต่โครงสร้างของกลุ่ม ผู้ให้การปรึกษาจะต้องทำความเข้าใจกับสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้เข้าใจถึงความคาดหวังของตนเองและสมาชิกกลุ่มที่จะได้จากกระบวนการกลุ่ม ตลอดจนกติกาที่จะใช้ภายในกลุ่ม ซึ่งเป็นกติกาที่กำหนดตามเป้าหมายของกระบวนการกลุ่ม แต่ละกลุ่มแล้วดำเนินการตามขั้นตอน (สุวัจฉรา เปี่ยมญาติ และ อังคณา บุญสิทธิ์, 2550, น. 174-177) ดังนี้ (1) ขั้นตอนในการสำรวจศึกษาซึ่งกันและกัน (2) ขั้นตอนการเปลี่ยนผ่าน (3) ขั้นตอนในการปฏิบัติตาม และ (4) ขั้นตอนในการยุติกระบวนการกลุ่ม

กระบวนการในการให้การปรึกษานั้นจะขึ้นอยู่กับเทคนิค ประสบการณ์ของแต่ละคน โดยในกระบวนการให้การปรึกษา เทคนิคและทักษะในการฟัง (Active Listening) และการตั้งคำถามเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นมาก เพราะจะช่วยให้ผู้ใช้บริการเข้าใจในเนื้อหา

เรื่องราวต่าง ๆ ได้ เทคนิคทักษะในการฟังที่ต้องฝึกฝนได้แก่ PRISCO (Carkhuff, 1969; Brammer, 1973; Yeo, 1993 อ้างถึงใน สุวัจนรา เปี่ยมญาติ และ อังคณา บุญสิทธิ์, 2550, น. 177-180) คือ (1) การทวนความ (Paraphrase) (2) การสะท้อนกลับความรู้สึก (Reflecting feeling) (3) การตีความ (Interpretation) (4) การสรุปความ (Summarization) (5) ทำให้กระจ่างชัด (Clarification) และ (6) การถามด้วยคำถามปลายเปิดและปลายปิด (Opened & Closed Questions)

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงเทคนิค ทักษะการให้การปรึกษา (กรมคุมประพฤติ, 2536) ดังนี้

1. การเริ่มต้นให้การปรึกษา (Opening the interview)

การเริ่มต้นให้การปรึกษา ต้องใช้ทักษะในการเริ่มสนทนาด้วยบรรยากาศและท่าทีที่เป็นกันเอง ซึ่งโดยปกติแล้ว ผู้รับการปรึกษามักจะรู้สึกตื่นตระหนก ล้าปากใจที่จะพูด ในเรื่องความในใจ ผู้ให้การปรึกษาจึงจำเป็นต้องทำให้ผู้รับการปรึกษารู้สึกผ่อนคลาย อาจจะใช้การสนทนาในเรื่องทั่ว ๆ ไป เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาลายความตื่นเต้น และรู้สึกต้องการที่จะเปิดเผยเรื่องราวให้ผู้ให้การปรึกษาทราบ

2. การตั้งคำถาม (Questioning)

ผู้ให้การปรึกษาต้องมีการตั้งคำถามเพิ่มเติมจากผู้ขอรับการปรึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม เช่น ภูมิหลัง ความสนใจ ประสบการณ์ เพื่อเป็นการให้ผู้ขอรับการปรึกษาเกิดความเข้าใจปัญหาได้ดียิ่งขึ้น คำถามเปิด (open question) นั้นจะทำให้ผู้รับการปรึกษาต้องการที่จะพูดเล่าสิ่งที่เขา อันจะเข้าใจปัญหา อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง ในทางตรงข้ามคำถามปิด (closed question) เป็นคำถามที่จะนำไปสู่คำตอบ “ใช่ ไม่ใช่” หรือ “จริง ไม่จริง” อาจทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความรู้สึก เหมือนถูกชักใช้ ซึ่งจะทำให้ผู้ให้การปรึกษา ไม่ได้รับทราบถึงปัญหาความรู้สึกความต้องการของผู้รับการปรึกษา

3. ทักษะการฟัง (Listening skills)

การฟังถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากสำหรับผู้ให้การปรึกษา ถือเป็นศิลปะที่ต้องอาศัยความอดทนและต้องใช้สมาธิเป็นอย่างมาก เพราะในระหว่างการให้การปรึกษานั้น ผู้ให้การปรึกษาจะต้องทำความเข้าใจถึงความรู้สึกของผู้รับการปรึกษาในขณะนั้นด้วย ทักษะการฟังประกอบด้วย 1) การสนใจตั้งใจฟัง 2) การเงียบ 3) การทบทวนประโยค 4) การทำให้กระจ่าง 5) การสะท้อนความรู้สึก และ 6) การสรุปความ ดังนี้

3.1 การสนใจตั้งใจฟัง (Attending) ผู้ให้การปรึกษาจำเป็นต้องแสดงความสนใจตั้งใจฟังโดยการแสดงกริยาท่าทีและสีหน้าที่มีความรู้สึกต่อผู้รับการปรึกษา ในลักษณะตามธรรมชาติ หรือพยักหน้าเล็กน้อยในขณะที่รับฟัง

3.2 การเงียบ (Silence) เป็นวิธีหนึ่ง หลังจากที่ผู้ให้การปรึกษาได้มีการถามคำถามแก่ผู้รับการปรึกษา ในขณะที่ผู้รับการปรึกษากำลังใช้ความคิดในการตอบคำถาม ดังนั้นการเงียบนี้ ผู้ให้การปรึกษาต้องแสดงความสนใจให้ผู้รับการปรึกษาทราบ ว่ากำลังตั้งใจรอฟังเรื่องราวอยู่

อย่างไรก็ตามการใช้ความเงียบนั้น จะมีภาษาท่าทาง (non-verbal) เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยอย่างมาก การที่ผู้ให้การปรึกษาแสดงออกทาง สีหน้า ท่าทาง ท่าทาง เหล่านี้จะมีผลเป็นการโต้ตอบกับผู้รับการปรึกษา ซึ่งผู้ให้การปรึกษาต้องพึงระลึกไว้ด้วยว่า ผู้รับการปรึกษาอาจจะหมายความว่า ผู้ให้การปรึกษาไม่ตั้งใจฟังหรือรู้สึกเบื่อหน่าย การใช้ความเงียบจึงเป็นส่วนหนึ่งของการสนใจตั้งใจฟัง และเป็นภาษาท่าทางที่เป็นตัวการสำคัญที่จะสื่อให้ทราบว่า ผู้ฟังตั้งใจหรือไม่และมากน้อยเพียงไร

3.3 การทบทวนประโยค (Paraphrasing) เป็นการพูดซ้ำประโยคที่ผู้รับการปรึกษาพูดมา แต่ยังคงความหมายเดิมอยู่ เพื่อเป็นการบอกให้ผู้รับการปรึกษาทราบว่าผู้ให้การปรึกษาเข้าใจเรื่องราวที่ผู้รับการปรึกษาพูด และยังคงติดตามฟังเรื่องราวของผู้รับการปรึกษา

3.4 การทำให้กระจ่าง (Clarifying) ผู้ให้การปรึกษาจะต้องเป็นผู้ฟังที่ดี และพูดถึงสิ่งที่ผู้รับการปรึกษาพยายามจะพูดถึง โดยที่เนื้อหาของคำพูดนั้นเหมือนเดิม ซึ่งจะทำให้ผู้รับการปรึกษามีความรู้สึกว่ามีผู้เข้าใจเขา ช่วยให้เขาเกิดความแจ่มแจ้งในเรื่องที่กำลังสนทนาและต้องการที่จะบอกเล่าเรื่องราวมากขึ้น

3.5 การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of Feeling) เป็นการนำเอาข้อความและคำพูดของผู้รับการปรึกษามาตีความ และพูดออกมาในเชิงของความรู้สึกที่แฝงอยู่ในเนื้อหานั้น โดยพยายามเน้นถึงความรู้สึกของผู้รับการปรึกษา ซึ่งการสะท้อนความรู้สึกจะช่วยเอื้ออำนวยให้ผู้รับการปรึกษาพูดแสดงออกถึงอารมณ์ได้มากขึ้น ได้ตระหนักรับรู้และเข้าใจถึงความรู้สึกที่แท้จริงของตนเอง

3.6 การสรุปความ (Summarizing) ในระหว่างการพูดคุยกันนั้น อาจมีหลายเรื่องพร้อม ๆ กันและเกิดความสับสนได้ เพราะฉะนั้นการสรุปความจะเป็นการรวบรวมสิ่งที่พูดกันไป แล้วนั้นให้เป็นประโยคเดียว โดยครอบคลุมทั้งเนื้อหาและอารมณ์ความรู้สึกของเรื่อง และเข้าใจถึงเรื่องราวที่กำลังสนทนากันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4 ทักษะการโต้ตอบ (Action Responses) เป็นการโต้ตอบของผู้ให้การปรึกษาต่อคำพูดของผู้รับการปรึกษา ให้เป็นไปตามความคิด ของผู้ให้การปรึกษา (counselor directed) โดยทักษะการโต้ตอบนั้น เป็นการช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง และกล้ากระทำหรือแสดงออกอย่างมีเป้าหมาย

ทักษะการโต้ตอบมี 4 ลักษณะ คือ การสอบซัก (Probe) การเสริมกำลังใจ (Encouragement) การเผชิญหน้า (Confrontation) และการแปลความ (Interpretation)

สิ่งสำคัญในการใช้ทักษะการโต้ตอบคือ การเลือกเวลาที่เหมาะสม (Timing) ควรใช้ทักษะการโต้ตอบหลังจากได้รับฟังผู้รับการปรึกษาอย่างพอเพียง และได้สร้างความสนิทสนม (Rapport) แล้ว ซึ่งทักษะการโต้ตอบ มีดังนี้

4.1 การสอบซัก (Probe) เป็นการใช้คำถามปลายเปิดที่ขึ้นต้นด้วย “อะไร” “อย่างไร” “เมื่อไร” “ที่ไหน” หรือ “ใคร” เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์

4.2 การเสริมกำลังใจ (Encouragement) เป็นการชักจูงให้ผู้รับการปรึกษาเข้าใจและรับรู้ถึงความสามารถ และศักยภาพของตนเอง ที่ผู้รับการปรึกษาไม่คาดคิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

4.3 การเผชิญหน้า (Confrontation) เป็นการให้ผู้ให้การปรึกษาได้อธิบายถึงความสับสน หรือความขัดแย้ง ระหว่างความรู้สึก และความคิดเห็นของผู้รับการปรึกษา ที่มองไม่เห็นถึงความขัดแย้งนี้

4.4 การแปลความ (Interpretation) เป็นการทำให้ผู้รับการปรึกษาได้ทราบ และเข้าใจถึงปัญหาของตนเอง ในด้านของอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรม เพื่อให้สามารถปรับปรุงตนเอง และแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม

อีกทั้งกระบวนการทำกลุ่มการให้การปรึกษา ผู้ที่กระทำหน้าที่เป็นผู้ให้การปรึกษาแบบกลุ่มนั้น ถือได้ว่ามีบทบาทในการเอื้ออำนวยบรรยากาศในการเข้าร่วมกลุ่มของสมาชิกทุกคนภายในกลุ่ม ให้บรรลุตามเป้าหมายประสงค์ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะในการเป็นผู้นำกลุ่ม

ทักษะการเป็นผู้นำกลุ่ม (Group Leadership Skills) สามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ (กรมคุมประพฤติ, 2536) ดังนี้

1. ทักษะเชิงตอบสนอง (Reaction Skills) เป็นทักษะที่ผู้นำกลุ่มใช้เพื่อตอบสนอง และรับรู้ในการสื่อความหมายของสมาชิกกลุ่ม โดยมีทักษะย่อย ๆ ดังนี้ การฟัง (Listening) การทวนซ้ำ (Restatement) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection) การทำให้กระจ่าง (Clarifying) และการสรุปความ (Summarizing)

2. ทักษะเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interaction Skills) เป็นทักษะที่ผู้นำกลุ่มควบคุม และชี้ นำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ขึ้นภายในกลุ่ม ได้แก่

2.1 การควบคุมดำเนินการ (Moderating) เป็นทักษะที่ผู้นำกลุ่มใช้ในการควบคุม การปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น เพื่อให้เกิด ประโยชน์แก่สมาชิก ซึ่งผู้นำกลุ่มจะต้องมีความเป็นกลาง

2.2 การแปลความ (Interpretation) เป็นการนำเรื่องที่สมาชิกพูดมาตีความใหม่ให้ ลึกซึ้งมากกว่าเดิม เพื่อให้เกิดความเข้าใจ อีกทั้งยังถือว่าเป็นการสื่อความหมายของคำพูดที่ถูก ช่อนอญให้สมาชิกทราบ

2.3 การเชื่อมโยง (Linking) เป็นการใช้ความคิดร่วมกันของสมาชิก นำมาเชื่อมโยง เพื่อให้เกิดความกระชับ อีกทั้งยังเป็นการแยกแยะความเห็นที่แตกต่างกันอีกด้วย

2.4 การสกัดกั้น (Blocking) เป็นการให้ผู้นำกลุ่มใช้ความรู้ของตนเกี่ยวกับ กระบวนการกลุ่ม และมีความไว (Sensitive) ต่อกลุ่ม เพื่อทำการแทรกแซงไม่ให้เกิดผลร้ายต่อ สมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้จะต้องกระทำด้วยความอบอุ่น และมั่นคง

2.5 การสนับสนุน (Supporting) เป็นการเสริมกำลังใจ และให้ความสนับสนุนต่อ สมาชิกกลุ่ม ในการที่เขามีส่วนร่วมภายในกลุ่ม

2.6 การป้องกัน (Protecting) เป็นการป้องกันมิให้สมาชิกวิพากษ์ วิจารณ์กันอย่าง เกินควร ซึ่งทักษะนี้เป็นสิ่งจำเป็นในการเผชิญกับแรงกดดันภายในกลุ่ม ดังนั้นผู้นำกลุ่มจะต้องมี ความไวต่อความรู้สึก (Sensitive) เป็นอย่างมาก

2.7 การจำกัด (Limiting) เป็นขอบเขตของการกระทำของกลุ่ม เพื่อป้องกันการ กระทำที่เกินเลย และเบี่ยงเบนออกไป ซึ่งจะเป็นการรุกร้าสิทธิส่วนบุคคล ทักษะนี้จะกระทำพร้อม กัน 2 ประการคือ ประการแรก ป้องกันการกระทำที่เป็นโทษ และประการที่สองคือ ชี้แนะการกระทำ ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม

2.8 การหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน (Consensus Taking) เป็นทักษะในการ ค้นหาจุดยืนของสมาชิก ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการสรุปความเห็นที่ต่างกันภายในกลุ่ม เพื่อให้เพื่อให้สมาชิกเข้าใจว่าตนเองมีความคิดอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่น

3. ทักษะเชิงปฏิบัติการ (Action Skills) เป็นการให้ผู้นำกลุ่ม ส่งเสริม และกำกับ กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มเกิดปฏิสัมพันธ์ในระดับลึกขึ้น อีกทั้งยังเป็นการให้ผู้นำกลุ่ม ได้ใช้ ความชำนาญให้เกิดประโยชน์ต่อสมาชิก และกลุ่มอีกด้วย ได้แก่ การถาม (Questioning) การค้น (Probing) การเผชิญหน้า (Confronting) และการร่วมเปิดเผยตนเอง (Personal Sharing)

จะเห็นได้ว่า การให้การปรึกษานั้นถือได้ว่าเป็นเครื่องมืออันล้ำค่า ซึ่งต้องมีการหล่อหลอมเทคนิค ทักษะต่าง ๆ ในการให้การปรึกษาเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนในการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่ซึ่งพบบกกับปัญหา ความไม่สบายใจ ให้พร้อมที่จะเผชิญและผ่านพ้นวิกฤตไปได้ ซึ่งเทคนิค ทักษะต่าง ๆ นั้นผู้ให้การปรึกษาสามารถนำมาประยุกต์ผสมผสานใช้ได้ทั้งกับการให้การปรึกษารายบุคคล กลุ่ม และครอบครัว เพื่อให้เกิดความเหมาะสม และประสิทธิภาพกับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน

ทฤษฎีเกี่ยวกับการให้การปรึกษา

การเลือกใช้ทฤษฎีใดสำหรับการปรึกษา ผู้ให้การปรึกษาจึงควรที่จะเลือกใช้ให้เหมาะสมตามปัญหาของผู้รับบริการ และสถานการณ์ของการให้การปรึกษาแต่ละครั้ง คือ เลือกทฤษฎีให้เหมาะสมกับลักษณะของปัญหาและสภาพของความทุกข์ของผู้รับบริการปรึกษาเข้าใจถึงระดับปัญหาและทฤษฎีจะช่วยให้การเลือกใช้ทฤษฎีได้สะดวกและเหมาะสม

แนวคิดทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบชี้นำ (Directive Counseling) ของ อัลเบิร์ต เอลลิส โดย (สุวัจนรา เปี่ยมญาติ และ อังคณา บุญสิทธิ์, 2550, น. 192-198) ได้อธิบายไว้ว่าแนวคิด คือ

(1) การให้การปรึกษาที่เน้นความคิดและอารมณ์ (Rational-Emotive Counseling) คนทั่วไปมักจะนิยมใช้เรียกว่า ทฤษฎีการให้การปรึกษา ABC

- A คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (Activating event)
- B คือ ความเชื่อของแต่ละบุคคลซึ่งเป็นความเชื่อที่ขาดเหตุผล (irrational belief)
- C คือ ผลลัพธ์ทางอารมณ์ที่เกิดตามมา (Emotional Consequences)

ตามทฤษฎีนี้ เห็นว่าคนเรานั้น จะอำนวยความสะดวกเพื่อช่วยเหลือและมีความรักเพื่อนมนุษย์อยู่แล้ว แต่หากเมื่อมีเหตุการณ์บางอย่าง ที่ทำให้เขาต้องอยู่ในภาวะที่ขาดเหตุผล ก็จะทำให้เขานำไปสู่พฤติกรรมที่เกลียดตนเอง และเกิดพฤติกรรมที่จะทำลายตนเอง เอลลิสเชื่อว่า ความคิดที่ไม่สมเหตุผลผลบางอย่างของมนุษย์นั้น มาจากข้อจำกัดทางชีววิทยา แต่โดยส่วนมากแล้วมักจะมาจากสิ่งแวดล้อมมากกว่า บุคคลที่ตกอยู่ในความคิดที่ไม่มีเหตุผลนี้ เขาจะพบว่าตัวเองมีความรู้สึกโกรธเคือง ท้อแท้ ไร้ประสิทธิภาพ

ทฤษฎีนี้ช่วยให้มนุษย์เราได้คิดทบทวนเกี่ยวกับความเชื่อที่ไร้ซึ่งเหตุผลต่าง ๆ ของเขา โดยจะมีการหยิบยกขึ้นมาอภิปรายถกเถียงกันระหว่างผู้ให้การปรึกษากับผู้รับบริการ เพื่อเป็นการช่วยผู้รับบริการได้เกิดความรู้สึกใหม่ ที่มีเหตุผลที่ดีกว่าเก่า จะทำให้บุคคลนั้นเกิดความรู้สึกว่า

ตนมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้ผู้ให้บริการหาข้อความหรือประโยคใหม่ที่ดีกว่าเดิมมาใช้ แทนข้อความที่ไม่สมเหตุสมผลเหล่านั้น โดยผู้ให้การศึกษาจะใช้เทคนิคที่เกี่ยวกับการเสริมกำลังใจ การเสริมแรงเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และวิธีการชักชวนด้วยวาจา

(2) ทฤษฎีการให้การศึกษาที่เน้นการเผชิญความจริง (Reality Counseling) (สุวัจนรา เปี่ยมญาติ และ อังคณา บุญสิทธิ์, 2550, น. 198-199) ได้อธิบายไว้ว่า ทฤษฎีนี้ผู้ที่มีบทบาทเป็นอย่างมากคือ กลาสเซอร์ (Glasser, 1965) จะเน้นหลัก 3R's คือ ความจริง (Reality) ความรับผิดชอบ (Responsibility) และ ความถูกต้องและความผิด (Right and Wrong) เนื่องจากมนุษย์เรานั้นบางครั้งอาจขาดความรับผิดชอบ เพราะพยายามที่จะแสวงหาความต้องการของตนเองโดยที่จะไม่ลงทุนทำด้วยตนเอง แต่จะไปเอาเปรียบจากการลงทุนลงแรงของคนอื่น การให้การศึกษาตามแนวคิดนี้จึงมุ่งเน้นที่ การช่วยเหลือให้ผู้ให้บริการได้มีการคิดทบทวนตัวเองถึงการกระทำของพฤติกรรมในปัจจุบันของตนเอง โดยผู้ให้การศึกษาจะไม่ค่อยคำนึงถึงการเชื่อมโยงประสบการณ์ในอดีตเหมือนดังเช่นทฤษฎีของ فروยด์ ในการทำความเข้าใจในการกระทำ/พฤติกรรมในปัจจุบันของมนุษย์

ผู้ที่เชื่อในทฤษฎีนี้จะยอมรับว่าพันธุกรรม (Heredity) และสิ่งแวดล้อม (Environment) จะมีอิทธิพลเหนือมนุษย์ แต่มนุษย์เราก็สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ เพราะมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ และความประพฤติของตนเอง

กลาสเซอร์ (Glasser, 1972) เห็นด้วยกับ มาสโลว์ (Maslow, 1970) ในสิ่งที่ว่ามนุษย์เรานั้นมีความต้องการอยู่ 2 อย่าง ซึ่งมีความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อการมีชีวิตที่อยูรอด คือ

1. ความต้องการที่จะให้และรับความรัก
2. ความต้องการที่จะเป็นผู้ที่มีคุณค่า

ความต้องการทั้งสองอย่างนี้มักจะควบคู่ไปด้วยกัน หากผู้ใดที่รู้จักให้และได้รับความรัก จะรู้สึกว่าคุณค่า กลาสเซอร์เชื่อว่าความไม่ปกติใด ๆ ที่ก่อให้เกิดความไม่สบายใจของคนเรานั้น อันเนื่องมาจากการที่บุคคลนั้นไม่สามารถที่จะตอบสนองความต้องการให้สำเร็จได้ และแทนที่ยอมรับในสิ่งที่ตนทำได้ กลับไปหาข้อแก้ตัวต่าง ๆ เพื่อให้ตัวเองได้พ้นผิด

จากทฤษฎีเกี่ยวกับการให้การศึกษาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ทฤษฎีเหล่านี้จะช่วยในการปฏิบัติงานกับผู้เข้ารับการฟื้นฟูในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้คือ มนุษย์เรานั้นต้องการที่จะได้รับความรัก ความเข้าใจ แต่หากเมื่อมนุษย์นั้นไม่ได้รับการตอบสนองตามสิ่งที่ตนเองต้องการแล้วนั้น ก็จะทำให้เขาต้องตกอยู่ในสภาวะอันซึ่งไร้เหตุและผล เพื่อต้องการที่จะได้รับในสิ่งที่ตนเองนั้นต้องการ จึงทำให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกมา ดังนั้นในการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับการให้ศึกษาดังข้างต้นนี้ ยังต้องอาศัยกระบวนการปรับพฤติกรรม จะสามารถ

ทำให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและพฤติกรรมที่เหมาะสมมากขึ้น ทำให้เห็นคุณค่า และศักยภาพของตนเองในการทบทวนตัวเองและสามารถดำเนินการจัดการกับปัญหาของตนเอง กล้าที่จะเผชิญกับความเป็นจริง และสามารถรับมือกับสิ่งที่ไม่ดีของตนเองได้กระทำ รู้จักที่จะเป็นผู้ให้ผู้อื่นมากขึ้น และสามารถกระทำหน้าที่ทางสังคม (Social Functioning) ได้อย่างสมบูรณ์

สรุปได้ว่า มนุษย์มีสภาพการเลี้ยงดู สังคม และสภาพปัญหาความต้องการที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีต่าง ๆ หลาย ๆ ทฤษฎีให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละคน เพราะไม่มีทฤษฎีใดเพียงทฤษฎีเดียวเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ที่จะสามารถแก้ไขปัญหได้ทุกเรื่อง จึงต้องใช้วิธีแบบผสมผสานหลายทฤษฎีร่วมกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของผู้รับการปรึกษาที่มีปัญหาย่อยๆ ซับซ้อน แต่หากปัญหาไม่ซับซ้อนก็อาจใช้เพียงทฤษฎีเดียวในการช่วยเหลือตามปัญหาที่เด่นชัด ก็ได้ผล ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาและวิธีการที่ผู้ให้การปรึกษาเลือกใช้นั่นเอง

แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้โทษ

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ฟื้นฟูสมรรถภาพ” ไว้มาก อาทิ วราภรณ์ สยนาพันธ์ (2530, น. 14) เสาวลักษณ์ ปลั่งเกียรติยศ (2547, น. 49) Wibert Fordyce (อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ ปลั่งเกียรติยศ, 2547, น. 48) แต่โดยสรุปแล้ว “ฟื้นฟูสมรรถภาพ” หมายถึง เป็นการปรับสภาพทั้งทางด้านร่างกายและทางด้านจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้กลับสู่สภาวะปกติ หลังจากที่ได้รับการบำบัดรักษาตามกระบวนการถอนพิษยาแล้ว เพื่อให้ผู้ติดยาเสพติดสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ให้สามารถบำเพ็ญประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ทั้งนี้สิ่งสำคัญของการฟื้นฟูสมรรถภาพ คือ จะต้องระลึกรู้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการฟื้นฟูจะก่อให้เกิดผลในด้านต่าง ๆ ในชีวิตของผู้เข้ารับการฟื้นฟูได้

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ได้ให้ความหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ไว้ว่า การกระทำใด ๆ อันเป็นการบำบัดการติดยาเสพติดและฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติด รวมตลอดถึงการรักษาสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติด ให้กลับคืนสู่สภาพปกติโดยไม่เสี่ยงต่อผู้ติดยาเสพติด การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะต้องประกอบด้วยกระบวนการรักษา 4 ด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อาชีพ และสังคม (วราภรณ์ สยนาพันธ์, 2530, น. 58-59) ดังนี้

1. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกาย (physical Rehabilitation) โดยรักษาอาการอันเกิดจากการเสพยาเสพติด การปรับสภาพร่างกายของผู้เข้ารับการฟื้นฟูที่ทรุดโทรมจากการใช้ยาเสพติดมาเป็นเวลานาน และรักษาโรคแทรกซ้อน เพื่อให้ร่างกายกลับคืนสู่สภาพปกติ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยปราศจากยาเสพติด

2. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจ (Mental Rehabilitation) เป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นที่สุดสำหรับการฟื้นฟูสมรรถภาพ มีขอบเขตครอบคลุมถึงวิธีการทุกชนิดที่สามารถปรับสภาพจิตใจ บุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฟื้นฟูที่ติดยาเสพติด ตลอดจนอารมณ์ พฤตินิสัยที่เปลี่ยนไปของผู้ติดยาเสพติดให้เป็นปกติขึ้นหลังจากที่เสื่อมโทรมลงจากการที่ตกทาสของยาเสพติด ให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมปัจจุบันและอนาคตได้

3. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพ (Occupational Rehabilitation) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติงานอาชีพของผู้เข้ารับการฟื้นฟูเพื่อช่วยให้กลับไปอยู่ในสังคมเดิมได้ด้วยดีและพึ่งตนเองได้

4. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านสังคม (Social Rehabilitation) เป็นการเตรียมผู้เข้ารับการฟื้นฟูให้มีความพร้อมที่จะใช้ชีวิตปกติโดยมีความรู้ มีงานอาชีพ และมีรายได้ที่เหมาะสม มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี โดยเริ่มจากผู้บำบัดมีท่าทียอมรับผู้เข้ารับการฟื้นฟูก่อน แล้วค่อยนำครอบครัวมาให้ออรับผู้เข้ารับการฟื้นฟู ให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูได้มีประสบการณ์ในการปรับตัวเข้ากับกลุ่ม ได้เรียนรู้ระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคม ตลอดจนมีความรับผิดชอบและเคารพสิทธิทางสังคมของผู้อื่น

วัตถุประสงค์ของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

การบำบัดรักษาระดับฟื้นฟูสมรรถภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะฟื้นฟูแก้ไขสุขภาพและบุคลิกภาพของผู้เข้ารับการฟื้นฟูที่ทรุดโทรมจากการใช้ยาเสพติดที่เรื้อรังมาเป็นระยะเวลานาน ๆ ให้กลับสู่สภาพที่สมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ ให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสามารถเลิกใช้ยาเสพติดไม่ว่าจะชนิดใด ๆ ได้โดยเด็ดขาด และดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมในปัจจุบันและอนาคตได้ตามปกติ โดยแบ่งวัตถุประสงค์ออกเป็นหลักการใหญ่ ๆ ได้ 3 ประการคือ (พันธศักดิ์ นาครอด, 2546, น. 49)

1. เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฟื้นฟู การพัฒนาบุคลิกภาพนั้น หมายถึง การพัฒนาร่างกาย ประสาทสัมผัส การเคลื่อนไหวและการพัฒนาจิตใจ เซาว์ปัญญา และอารมณ์

2. เพื่อพัฒนาทางด้านการปรับจิตใจให้เข้ากับสังคมและความสัมพันธ์กับบุคคล

3. เพื่อส่งเสริมสร้างงาน และให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูมีงานทำ ทั้งในด้านอาชีพบำบัดและฝึกอาชีพให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูมีความเพลิดเพลินจากการทำงาน ลืมเรื่องการเข้ายาเสพติด และให้นำความรู้ ความสามารถไปประกอบเป็นอาชีพได้

เป้าหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

การฟื้นฟูสมรรถภาพมีเป้าหมายทั้งในด้านฟื้นฟูส่งเสริมสุขภาพ และเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้เข้ารับการฟื้นฟู รวมทั้งในด้านสังคมสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะลดปัญหาต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการติดยาเสพติดซึ่งกำหนดเป้าหมาย (วรภรณ์ สยนาพันธ์, 2530, น. 57-60) ดังนี้

1. ลดอัตราการติดยาซ้ำ (Relapsing Rate) เพื่อป้องกันการเพิ่มของอัตราป่วย โดยมุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูหลุดพ้นและเลิกใช้ยาเสพติดโดยเด็ดขาด
2. ลดอัตราการตาย (Mortality Rate) อันเนื่องมาจากการติดยาเสพติดและโรคแทรกซ้อนเนื่องจากผู้เข้ารับการฟื้นฟูมีอาการติดยาซ้ำบ่อย ๆ
3. ส่งเสริมสุขภาพและเพิ่มคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ของผู้เข้ารับการฟื้นฟูให้มีคุณค่า และใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
4. เป้าหมายในการลดภัยอันตรายต่าง ๆ (Detrimental Effects) ของผู้เข้ารับการฟื้นฟูที่มีต่อสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต

เสาวลักษณ์ ปลั่งเกียรติยศ (2547, น. 51-52) อธิบายว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจ (Mental Rehabilitation) มีขั้นตอนการปฏิบัติงานดังนี้ (1) สร้างบรรยากาศแวดล้อมให้บังเกิดผลทางการรักษา เนื่องจากผู้เข้ารับการฟื้นฟูจะต้องพักอาศัยอยู่ร่วมกัน เพื่อฟื้นฟูเป็นเวลานาน จำเป็นต้องสร้างบรรยากาศแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการปรับตัวและการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฟื้นฟูให้บังเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีวินัยดี ควรมีการดูแลสถานที่ที่จัดไว้ให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูทั้งหมด ตั้งแต่ห้องเยี่ยมญาติ ห้องนั่งเล่น ห้องอาหาร กระทั่งห้องนอน และสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ จัดให้มีสวัสดิการ และมีห้องสำหรับกักกันผู้เข้ารับการฟื้นฟูที่กระทำความผิด (2) ให้การปรึกษาแก่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูและครอบครัว เพื่อให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูและครอบครัวเข้าใจถึงปัญหาที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูมีอยู่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และยอมรับสถานภาพ นำมาแก้ไขอย่างได้ผล ช่วยให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสามารถติดต่อกับญาติและผู้อื่น โดยเฉพาะผู้เข้ารับการฟื้นฟูที่มีปัญหาทางด้านจิตใจ เช่น มีปมด้อยหรือ ความคิดสับสน (3) คอยดูแลอบรมทางศีลธรรมจรรยา โดยให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูประพฤติปฏิบัติในขอบเขตของศีลธรรมและระเบียบวินัยอันดี ตามที่สถานพยาบาลนั้นกำหนด เพื่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่

เหมาะสม (4) ให้ความร่วมมือกับนักอาชีวบำบัดในการกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูเข้าร่วมโครงการอาชีวบำบัด ตามเวลาที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ ให้กำลังใจโดยการชมเชยผู้เข้ารับการฟื้นฟูในขอบเขตของความเป็นจริง (5) สังเกตและแก้ไขปัญหที่กำลังจะเกิดขึ้นในระหว่างผู้เข้ารับการฟื้นฟูที่ทำงานร่วมกันหรืออยู่ร่วมกัน (6) เปลี่ยนแปลงวิธีแสดงออกของผู้เข้ารับการฟื้นฟูในทางที่พึงประสงค์ ผู้เข้ารับการฟื้นฟูจะมีความมั่นใจที่จะนำปัญหาที่มีอยู่ในตัวมาแสดงออกกับญาติและผู้รักษา หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูด้วยกัน ผู้รักษาควรจะสามารถที่จะเปลี่ยนวิธีแสดงออกเหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ (7) ให้กำลังใจผู้เข้ารับการฟื้นฟู โดยผู้รักษาต้องทำตนเป็นแบบอย่างด้วยการเป็นมิตร มองโลกในแง่ดี มีความอดทน อดกลั้น และมีเหตุผลในการปฏิบัติทุก ๆ อย่าง (8) เป็นสื่อกลางให้เกิดความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ในทีมการรักษา ผู้เข้ารับการฟื้นฟูและครอบครัวเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการรักษาต่อไป เมื่อผู้เข้ารับการฟื้นฟูกลับไปอยู่บ้านแล้วก็ให้โอกาสที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูจะกลับมาติดต่อขอความช่วยเหลือได้ต่อไป

วารภรณ์ สยนาณนที (2530, น. 64-65) นำเสนอว่า การปฏิบัติงานด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพต้อง (1) ถือว่าผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้เข้ารับการฟื้นฟู ไม่ใช่อาชญากร แต่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูนั้นมีแนวโน้มที่จะประกอบอาชญากรรมได้เมื่อเกิดความต้องการและได้โอกาส (2) ผู้เข้ารับการฟื้นฟูในระยะฟื้นฟูสมรรถภาพมีลักษณะการเจ็บป่วยเนื่องจากความบกพร่องทางด้านจิตใจและสังคม สิ่งแวดล้อม (Psychosocial illness) และฤทธิ์ของยาเสพติดทำให้เกิดอาการติดยาทางจิตใจ ซึ่งยังคงมีอยู่ (Psychosocial Dependence) การถอนพิษยาจะลดอาการติดยาเพียงทางร่างกายเท่านั้น ดังนั้นการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้หายขาดและลดอัตราการติดยาซ้ำ ผู้เข้ารับการฟื้นฟูจะต้องได้รับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ และการติดตามผลหลังรักษา (3) ความสำเร็จของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จะต้องนำเอาหลักแนวคิดหลายสาขาวิชาชีพ (Multidisciplinary Approach) มาประกอบเป็นหลักการในการดำเนินงานและเป็นทีมปฏิบัติงาน เพื่อเป็นการผสมผสานเข้ากับงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้สามารถลดปัญหาและจัดให้มีการบริการครอบคลุมกลุ่มประชากรผู้ติดยาเสพติดได้อย่างทั่วถึง (4) เจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดรักษาทุกระดับจะต้องมีบุคลิกภาพและพฤติกรรมทำให้เกิดความอบอุ่น ความไว้วางใจ เป็นผู้ที่มีความเป็นมืออาชีพที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสามารถจะนำไปยึดถือปฏิบัติเป็นแบบอย่างได้ และมุ่งซึ้งใจจิตใจ ให้การปรึกษาแนะนำแก่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูให้ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ ทั้งนี้เพื่อผลการบำบัดรักษาที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูต้องการให้หายจากการติดยา (5) ควรจัดสิ่งแวดล้อมและสังคม ทั้งในที่พักผู้เข้ารับการฟื้นฟู ตลอดจนสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ สถานที่ทำการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้สะอาดเรียบร้อย เพื่อเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศในการบำบัดรักษาทางจิตใจ กำหนดกิจกรรมส่วนตัวในชีวิตประจำวันและการให้ออกปฏิบัติงานอาชีวบำบัดฝึกอาชีพอย่างมีระเบียบวินัย

(6) การบำบัดรักษาขั้นฟื้นฟูสมรรถภาพจำเป็นต้องมีระบบการส่งต่อ (Referral System) ทั้งภายในและภายนอกสถานที่ที่ใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (7) การใช้กฎหมายหรือกฎระเบียบของสถานที่ที่ใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เข้ารับการรักษาในระยะขั้นตอนของการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งมีความจำเป็นที่จะให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูได้รับการบำบัดรักษา และปฏิบัติกิจกรรมรักษาระเบียบวินัยตามระยะเวลาที่กำหนด

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้โทษ (Mental Rehabilitation) (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อ้างถึงใน วราภรณ์ สยนานนท์, 2530, น. 69-70) อธิบายถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจว่าเป็นการพักผ่อนและปรับสภาพจิตใจ อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างสุขภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เพื่อเป็นการแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมที่ถูกละเลยหรือเพิกเฉยเพราะฤทธิ์ของยาเสพติดให้สภาวะปกติให้ดีขึ้นกว่าเดิม และยังต้องปรับสภาวะแวดล้อมตลอดจนแนะแนวทางการปรับปรุงตนเอง การรักษาต้องใช้ระยะเวลานานและต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติมีดังนี้

1. การวิเคราะห์สาเหตุของการติดยาเสพติดและพื้นฐานของผู้เข้ารับการฟื้นฟู ต้องศึกษาหาข้อมูลขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับตัวผู้ติดยาเสพติดอย่างละเอียดทั้งทางจิตใจ สถานะความเป็นความเป็นอยู่ ตลอดจนสภาวะแวดล้อม ปัญหาต่าง ๆ รวมถึงการตรวจร่างกายหาความผิดปกติ ที่อาจเป็นสาเหตุทางร่างกายและจิตใจที่ผลักดันให้ติดยาเสพติด

2. การวางแผนฟื้นฟูสมรรถภาพ เมื่อผู้รักษาได้วิเคราะห์ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ แล้วก็นำข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อกำหนดแผนการการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นรายบุคคลมีการสัมภาษณ์โดยตรง เพื่อเป็นการหาสาเหตุของการติดยาเสพติด ปริมาณของยา ระยะเวลาในการใช้ยาเสพติด หลังจากนั้นจึงนำมาวางแผนเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจเฉพาะตัวในแต่ละรายต่อไป

3. การทำจิตบำบัด (Psychotherapy) เป็นแกนกลางที่สำคัญในการพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทางด้านจิตใจ เพราะผู้เข้ารับการฟื้นฟูมักจะมีสาเหตุมาจากความผิดปกติทางด้านจิตใจ ดังนั้นในการวิเคราะห์จิตและการหาข้อมูลในสภาวะแวดล้อมของผู้เข้ารับการฟื้นฟู จะทำให้ผู้รักษาได้ทราบถึงความบกพร่องทางด้านจิตใจ เพื่อจะได้ส่งเสริมกำลังใจพัฒนาแก้ไขให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูเกิดความมั่นใจ และเต็มใจที่จะเลิกใช้ยาเสพติดอีกตลอดไป ในการทำจิตบำบัดนี้ทำที่ในการเอาใจใส่ของผู้ทำการรักษานั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งได้แก่การทำจิตบำบัดรายบุคคล กลุ่ม ครอบครัว อีกทั้งยังมีการอบรมทางใจ ศีลธรรม โดยพระภิกษุสงฆ์และอนุศาสนาจารย์ เช่น การฝึกวิปัสสนา นันทนาการ และการพักผ่อนหย่อนใจ โดยเป็นการส่งเสริม

ให้มีการออกกำลังกาย การเล่นเกมส์ กีฬา ดนตรี การแสดงและการละเล่นต่าง ๆ ตลอดจนการชมรายการทางโทรทัศน์ ภาพยนตร์

บทบาทหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้โทษ (วรารักษ์ สยนาพันธ์, 2530, น. 102) เมื่อระยะเวลาของการรักษาขั้นถอนพิษยาผ่านพ้นไปแล้วนั้น ในขั้นตอนต่อไปก็คือการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้เข้ารับการฟื้นฟู ซึ่งจะต้องใช้ระยะเวลานาน ในทางปฏิบัติทำได้ยากมาก โดยทั่วไปต้องใช้เวลาประมาณ 3-6 เดือนเป็นอย่างน้อย เพื่อเสริมสร้างกำลังใจให้ผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการรักษามีสภาพจิตใจที่เข้มแข็ง สามารถที่จะเผชิญชีวิตในสังคมได้โดยที่ไม่พึ่งยาเสพติดอีก

โดยทั่วไปหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ในขั้นตอนของการฟื้นฟูสมรรถภาพ (วรารักษ์ สยนาพันธ์, 2530, น. 102-103) มีดังนี้

1. เมื่อใกล้เสร็จสิ้นขั้นตอนการรักษาขั้นถอนพิษยาแล้วนั้น นักสังคมสงเคราะห์ผู้ดูแลผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการรักษานั้น ควรเพิ่มการชักจูงใจให้ผู้ติดยาเสพติดอยู่รับการฟื้นฟูสมรรถภาพมากขึ้น โดยการให้คำแนะนำทำความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย วิธีการ การบริการ และความร่วมมือของผู้เข้ารับการฟื้นฟู ซึ่งในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการรักษาในแต่ละคนนั้นจะมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไปตามที่ผู้ให้การรักษาจะพิจารณาเป็นราย ๆ ไป อย่างไรก็ตามต้องขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้ที่เข้ารับการบำบัดด้วย

2. จัดบำบัดหรือการรักษาทางจิต เป็นการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจอาจจะจัดเป็นกลุ่มหรือแต่ละราย ถ้าจัดเป็นกลุ่ม นักสังคมสงเคราะห์อาจจะต้องทำงานร่วมกับแพทย์และนักจิตวิทยา การจัดกลุ่มผู้เข้ารับการฟื้นฟูเพื่อทำจิตบำบัด เพื่อให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นให้เห็นร่วมกันว่าทุกคนมีปัญหา และร่วมกันแก้ไขปัญหา

3. อาชีวบำบัด เป็นการฟื้นฟูสภาพของผู้ติดยาเสพติดอีกขั้นหนึ่ง เป็นการจัดให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูได้รับการฝึกการทำงาน เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เกิดความกระตือรือร้น ปลุกฝังความรับผิดชอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์จะเป็นผู้เตรียมการในการจำแนกผู้เข้ารับการฟื้นฟูที่เข้ารับการรักษาส่งไปรับการฝึกการทำงานที่หน่วยอาชีวบำบัดของสถานที่ที่ใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพนั้น ๆ อีกทั้งยังมีบทบาทในการควบคุมดูแลให้การฝึกอาชีวบำบัดเป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้วย

4. ฝึกอาชีพ ลักษณะของงานที่ฝึกนี้ควรจะเป็นงานที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสามารถนำไปประกอบอาชีพด้วยตนเองได้โดยไม่ต้องลงทุนมาก นักสังคมสงเคราะห์จะต้องสัมภาษณ์หาข้อมูลดูความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฟื้นฟูในละคน ตลอดจนความตั้งใจ เพื่อให้ตรงต่อความต้องการของแต่ละคน จะได้นำความรู้ ความชำนาญไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เมื่อกลับไปอยู่ในสังคม

5. บ้านกึ่งวิถี ตามปกติเมื่อผู้เข้ารับการฟื้นฟูที่ได้รับการฝึกอาชีพเรียบร้อยแล้ว มีสภาพร่างกายและจิตใจที่เข้มแข็งและแข็งแรงพร้อมที่จะกลับสู่สังคมได้แล้วนั้น ก็จะมีการจำหน่ายผู้เข้ารับการฟื้นฟูออกไป แต่หากผู้เข้ารับการฟื้นฟูมีจิตใจที่ไม่เข้มแข็งพอ หรือบางรายไม่มีที่อยู่อาศัย อาจมีการทดลองให้ใช้ชีวิตภายนอกบ้าง คือ กลางวันสามารถที่จะออกไปทำงานข้างนอกได้ ตอนเย็นต้องกลับมาอยู่ในสถานที่ที่ใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพได้มีการจัดสร้างขึ้นไว้ให้ แต่ยังมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลอยู่ เรียกว่า “บ้านกึ่งวิถี” ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์จะต้องเข้าไปมีบทบาทจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ในการเสริมสร้างกำลังใจให้ผู้อาศัยได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 3 เดือน และไม่ควรมานเกิน 1 ปี

การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์กับผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดดังกล่าวข้างต้น เป็นงานที่ต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ ขั้นตอน ทักษะ ตลอดจนจรรยาบรรณในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ และการให้การปรึกษานั้นถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงานทางสังคมสงเคราะห์กับผู้เข้ารับการฟื้นฟู เพื่อให้เกิดการค้นหาด่วนที่แท้จริง เรียนรู้จักตนเองในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองไปในทางที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วราภรณ์ สยนาทน (2530) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้โทษ : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้เข้ารับการฟื้นฟูยาเสพติดให้โทษที่เข้ามารับการบำบัดรักษา จำนวน 90 คน ผลการศึกษาคือ ผู้ติดยาเสพติดที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจโดยการบำบัด และการฝึกพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมมีการพัฒนาบุคลิกภาพ ตลอดจนมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้นมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฟื้นฟู ๒ พบว่ายิ่งให้การฟื้นฟูได้ตั้งแต่วัยต้น ๆ และมีช่วงระยะเวลาไม่นานเกินไป ก็จะยิ่งทำให้การฟื้นฟูสมรรถภาพมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้นเพียงนั้น

สุชาดา นิลมา (2533) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ชุมชนบำบัด : การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในรูปแบบชุมชนบำบัด จำนวน 160 คน และผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพในรูปแบบชุมชนบำบัด จำนวน 70 คน ผลการศึกษาคือ (1) ประชากรทั้ง 2 กลุ่ม มีความเห็นตรงกันว่าชุมชนบำบัดเป็นวิธีการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่ได้ผลและควรนำมาใช้ให้แพร่หลาย (2) ผู้ติดยาเสพติดยังไม่เห็นความสำคัญของการบำบัด โดยคิดว่าสังคมไม่ยอมรับแม้จะรักษาจนหายแล้ว

(3) ปัญหาและอุปสรรคเรื่องการดำเนินงานและการประสานงาน คืองบประมาณไม่เพียงพอขาดแคลนบุคลากรที่รักและสนใจในงานด้านนี้อย่างจริงจัง และขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การทำงานเป็นคนละทิศทาง ไม่ต่อเนื่อง (4) ปัญหาและอุปสรรคอื่น ๆ ลักษณะบางประการของสังคมไทยได้แก่ ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของครอบครัวไทย ขาดการปลูกฝังค่านิยมที่ดีในสังคม เช่น ค่านิยมในการให้อภัย ให้โอกาสคนที่เคยผิดพลาด และช่องว่างทางกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ผู้ติดยาเสพติดไม่เข้ารับการบริการบำบัดรักษาแบบชุมชนบำบัด

อัญปียา บุรินทร์ภบาล (2537) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความเข้าใจและพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษา : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้เข้ารับการฟื้นฟูรักษาที่ศูนย์คอมมูนิตี้อินคอนโทร และศูนย์บริการสาธารณสุขสุวิวัฒนาทอง กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการรักษากว่า 64 คน ผลการศึกษาคือ (1) ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้ตอบส่วนใหญ่รู้จักยาเสพติดทุกประเภท โดยทราบจากเพื่อนฝูงเพื่อนบ้าน (2) สภาพการติดยาเสพติด ส่วนใหญ่ติดเฮโรอีน ซึ่งมีเพื่อนกำลังติดเช่นกัน (3) การได้มาซึ่งยาเสพติด ส่วนใหญ่ตอบว่าพอพอหาซื้อได้ และหาซื้อได้ง่าย โดยซื้อจากผู้ขายในชุมชน และจากเพื่อน ซึ่งราคาค่อนข้างแพง (4) พฤติกรรมการเสพยาเสพติดและกรใช้จ่ายในการเสพ ซึ่งเป็นเงินที่หามาโดยการทำงานของตนเอง และขอจากพ่อแม่ (5) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสพยาเสพติดครั้งแรก ผู้เสพส่วนใหญ่ตอบว่าเริ่มเสพผิดเหตุนั้นเพราะอยากลอง โดยได้รับยาเสพติดจากเพื่อน (6) ผู้เสพส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่า คนที่ติดยาเสพติดแล้วสามารถรักษาให้หายขาดได้ ด้านการแก้ไขปัญหาคควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

พวรรณศิริ นาวิกา (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้โทษในระบบงานคุมประพฤติ กลุ่มตัวอย่างคือ พนักงานคุมประพฤติทั่วประเทศ จำนวน 245 คน และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับงานการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมความประพฤติในคดียาเสพติดให้โทษ จำนวน 5 คน ผลการศึกษาคือ พนักงานคุมประพฤติส่วนใหญ่มีความรู้และความเข้าใจในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมความประพฤติในคดียาเสพติด แต่ยังมีการได้รับการอบรมเพิ่มเติมความรู้ การศึกษาเพิ่มเติมในด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมความประพฤติในคดียาเสพติดให้โทษในอัตราส่วนที่น้อย จึงมีความต้องการได้รับการอบรมเพิ่มเติมเป็นอย่างมาก

เสาวลักษณ์ ปลั่งเกียรติยศ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ทักษะของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ลาดหลุมแก้ว ต่อการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จำนวน 149 คน และผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ผลการศึกษาคือ ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

ติดของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ลาดหลุมแก้ว มีทัศนคติต่อการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย และพระบัญญัติดังกล่าวสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดได้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น พบว่าเป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางด้านการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด การทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติด รวมไปถึงการศึกษาทัศนคติของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ลาดหลุมแก้ว ต่อการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยการทำจิตบำบัดและการฝึกให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูได้กล้าที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาในทางที่เหมาะสม มีการพัฒนานาฏลีลาตลอดจนมีสุขภาพที่ดีขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการศึกษารวมถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างไรก็ดีตาม จากการที่ผู้ศึกษาได้ทบทวนงานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ปรากฏว่า ที่ผ่านมายังไม่มีผู้ทำการศึกษาการให้การปรึกษาในงานสังคมสงเคราะห์ ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ลาดหลุมแก้ว ซึ่งการให้การปรึกษาในงานสังคมสงเคราะห์ ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมหนึ่งที่น่าสนใจและน่าจะเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด